

“jag hade gjort det ifall alla andra gjorde det”

- en komparativ intervjustudie om upplevelsen av skolans omklädningsrum

Leonardo Hiltunen Long & Razmus Vásquez

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Självständigt arbete avancerad nivå 112:2022

Ämneslärarprogrammet 2017–2023

Handledare: Josefin Englund

Examinator: Pia Lundqvist Wanneberg

“I would have done it in case everyone else did”

- a comparative interview study about the experience of the school changing room

Leonardo Hiltunen Long & Razmus Vásquez

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORTS AND
HEALTH SCIENCES

Master degree project 112:2022

Teacher education program 2017–2023

Supervisor: Josefin Englund

Examiner: Pia Lundqvist Wanneberg

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Målet med denna studie var att undersöka hur elever upplever omklädningsrummet och omklädningsituationen i skolan samt vad som påverkar upplevelsen. Syftet med studien var således att problematisera tidigare forskningsresultat kring upplevelsen av omklädningsituationen kopplad till prestation inom ämnet samt att utifrån den förståelse som dessa resultat genererar kunna föreslå åtgärder. Utifrån detta syfte formulerades forskningsfrågorna "Hur upplever högpresterande respektive lågpresterande elever omklädningsituationen?" samt "Vilka faktorer anser högpresterande respektive lågpresterande elever påverkar situationen?".

Teori och metod

Studien utfördes i form av en komparativ undersökning med sex respondenter från en gymnasieskola i Stockholms innerstad. Dessa var indelade i två elevgrupper utifrån hög/låg närvaro, höga/låga betyg samt tidigare idrottsbakgrund. Materialet skapades genom kvalitativa intervjuer av reflexiv och semistrukturerad karaktär, transkriberades sedan med orthographic och analyserades slutligen med inspiration från kvalitativ och tematisk meningsinnehållsanalys. Det teoretiska ramverket för analysen bottnade i strukturalistisk, poststrukturalistisk och poststrukturalistisk feministisk teoribildning inspirerad av bland annat Pierre Bourdieu, Michel Foucault, Jean-Paul Sartre och Jean Baudrillard.

Resultat

Gemensamt för eleverna i båda grupperna är att de inte använder skolans duschar och även till viss del undviker skolans omklädningsrum. Sammanhanget kring både dusch och ombyte upplevs som mer eller mindre obekvämt, onormalt och exponerande. Det sociala sammanhanget, nakenhet i grupp och den egna kroppen i andras ögon ses som centrala faktorer. Även tidsbrist, schemaläggning och behovet att ta med sig en handduk menas påverka. De två elevgruppernas upplevelser verkar enbart skilja sig i viss mån från varandra. De högpresterande eleverna ser skolämnet som något positivt, ser det fysiska rummet som bristfälligt och önskar förändringar i schemat i högre grad. De lågpresterande eleverna verkar i högre grad se handduken som ett problem.

Slutsatser

Den vanligaste orsaken till att undvika dusch eller ombyte verkar handla om vad som anses normalt, snarare än upplevt obehag på grund av nakenhet. De elever som har större erfarenhet av idrottsverksamhet utanför skolan verkar dock vara mer bekväma med både ombyte och nakenhet i grupp, något som förklaras genom habitus och symboliskt kapital. Nakenhet och exponering är dock centrala faktorer för vissa elever. Upplevelsen av att kroppen som både objekt och subjekt inte lever upp till de förväntade kraven skapar tillsammans med en upplevelse av övervakning och dömande blickar ett beläggande av skuld- och skam på sig själv. Ett samband mellan hög frånvaro, låga betyg, en negativ inställning till ämnet och obehag kopplat till omklädningsrummet motsägs delvis av denna studie. Det är snarare upplevelsen av normalitet i sammanhanget som påverkar valet att använda dusch- och omklädningsrum eller inte, oavsett närvaro, betyg eller inställning.

Abstract

Aim and research questions

The aim of this study was to investigate how students experience their school's changing room and what influences this experience. The purpose of the study was thus to problematize previous research results regarding the experience of the changing situation linked to performance within the school subject and to be able to propose measures based on the understanding these results generate. Based on this aim, the following research questions were formulated: "How do high-achieving and low-achieving students experience the changing situation?" and "Which factors do high-achieving and low-achieving students think influence the situation?".

Theory and method

The study was carried out in the form of a comparative survey with six respondents from an upper secondary school in inner city Stockholm. These were divided into two student groups based on high/low attendance, high/low grades and previous sports background. The material was created through qualitative interviews of a reflexive and semi-structured nature, then transcribed using orthographic and finally analyzed with inspiration from qualitative and thematic content analysis. The theoretical framework for the analysis was rooted in structuralist, poststructuralist and poststructuralist feminist theorizing inspired by, among others, Pierre Bourdieu, Michel Foucault, Jean-Paul Sartre and Jean Baudrillard.

Results

Common to the students in both groups is that they do not use the school's showers and also to some extent avoid the school's changing rooms. The context surrounding both showering and changing is experienced as more or less uncomfortable, abnormal and exposing. The social context, group nudity and one's own body in the eyes of others are seen as central factors. Lack of time, scheduling and the need to bring a towel are also said to have an effect. The experiences of the two student groups only seem to differ from each other to a certain extent. The high-achieving students see the school subject as something positive, see the physical space as deficient and desire changes in the schedule to a greater degree. The low-achieving students seem to see the towel as a problem to a greater extent.

Conclusions

The most common reason for avoiding showering or changing appears to be about what is considered normal, rather than perceived discomfort due to nudity. However, the students who have more experience of sports activities outside school seem to be more comfortable with both changing and nudity in a group, something that is explained by habitus and symbolic capital. However, nudity and exposure are central factors for some students. The experience that the body as both object and subject does not live up to the expected requirements, together with an experience of surveillance and judgmental looks, creates a coating of guilt and shame on oneself. An association between high absenteeism, low grades, a negative attitude towards the school subject and discomfort linked to the changing room is partially contradicted by this study. Rather, it is the experience of normality in the context that influences the choice to use the shower and changing rooms or not, regardless of attendance, grade or attitude.

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Tidigare forskning	3
3.1 Sociala maktförhållanden i omklädningsrummet	3
3.2 Konstruktionen av kön och makt i omklädningsrummet	4
3.3 Integritet i omklädningsrummet	5
3.4 Det fysiska rummet och logistik	6
3.5 Sammanfattning av forskningsläget	7
3.6 Positionering	7
4. Teoretiskt ramverk	7
4.1 Teoretiska utgångspunkter	7
4.2 Teoretiska perspektiv	8
5. Metod	12
5.1 Urval	12
5.2 Genomförande	14
5.4 Pålitlighet och trovärdighet	17
5.5 Etiska överväganden	18
6. Resultat	19
6.1 Kartläggning av respondenterna	19
Hjalmar	20
Sara	20
Olga	20
Tilda	21
Alva	21
Maja	21
6.2 Sociala maktförhållanden	22
6.3 Kroppsideal och den könade kroppen	25
6.4 Nakenhet, intimitet och exponering	27
6.5 Det fysiska rummet	29
6.6 Övrigt	31
7. Diskussion	32
7.1 Studiens syfte och frågeställningar	32
7.2 Analys av resultatet i relation till tidigare forskning och teoribildning	33
7.3 Slutsatser	42

7.4 Metodkritik	44
7.5 Förslag på vidare forskning	45
Käll- och litteraturförteckning	46
Bilaga 1: Intervjuguide	49
Bilaga 2: Förfrågan om deltagande i studie	52
Bilaga 3: Komparativa tabeller	54
Elevtyp 1	54
Elevtyp 2	55

1. Introduktion

Varje dag går hundratusentals svenska elever till skolan redo för lektion i ämnet idrott och hälsa. En oundviklig del av idrotten i skolan är att eleverna också går in i omklädningsrummet, både innan och efter lektionen. Därför bör vi fråga oss: vad är omklädningsrummet för plats?

I inledningen till ämnets kursplan för gymnasieskolan framhålls att rörelse och fysisk aktivitet är fundamentalt för människors hälsa (Skolverket, 2022). På vilket sätt kan detta uppdrag utmanas eller förverkligas beroende på elevernas upplevelse av just omklädningsrummet?

Vid en googlesökning på ‘omklädningsrum i skolan 2022’ möts vi av följande rubriker: “Här har skolan duschbås med lås – för elevernas trygghet” (Jemteliuss, 2022); “Kamera hittad i omklädningsrum i skola” (Vognsen, 2022); “Snart har alla skolor i Karlskoga insynsskyddade duschbås i omklädningsrummet” (Karlskoga kommun, 2022); “Förbjuder mobiler i omklädningsrum” (Beijron, 2017). En enhetlig bild av omklädningsrummet som en problematisk plats där otrygghet och kränkande behandling är tongivande målas upp.

I den alltmer teknologiska samtiden verkar vi även se dessa nya orosmoln – med mobilkameror är det enkelt att fotografera och filma andra utan deras vetskap för att sedan sprida material via sociala medier (något som sannolikt inte bidrar till en tryggare miljö). Den mediala bilden går i linje med tidigare forskning (Bengtsson, 2013; Bråkenhielm, 2008; Larsson, 2005; Skolverket, 2009, 2010; Wiker, 2017) som visar att omklädningsrummet är en otrygg miljö och att elever generellt är obekväma med både ombyte och dusch – vilket påverkar deras mående, närvaro och betyg.

Omklädningsrummet är (både som fysisk och som kulturell och social plats) så pass laddat att vi måste fråga oss vilken påverkan omklädningsrummet och omklädningsituationen har på eleverna. Skulle en trivsammare miljö kunna bidra till en mer positiv upplevelse av ämnet?

Vi vet att elever med en bakgrund i idrottsverksamhet och/eller vars kroppar passar bättre in i samhällets normativa kroppsideal är privilegierade i ämnet (Säfvenbom et al., 2014). Vi kan därför anta att dessa elever generellt borde uppleva mer trygghet även i omklädningsrummet.

Trots detta pekar uppsatsförfattarnas erfarenhet som praktiserande lärare i ämnet på att dessa elever ändå inte verkar duscha eller byta om i högre grad än andra elever i just skolans omklädningsrum. Likväl har ingen studie specifikt undersökt de 'högpresterande' elevernas upplevelse av omklädningsrummet. Denna studie ämnar därför undersöka också hur gymnasieelever med hög närvaro, betyg i närheten av ett A i ämnet och/eller med erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet utanför skolan upplever skolans omklädningsrum.

Tidigare studier visat kan upplevelsen av omklädningsrummet i skolan påverka elevernas upplevelse av skolämnet idrott och hälsa (Skolverket 2010). Av denna anledning är avsikten att nu även jämföra dessa 'högpresterande' elevers upplevelse med upplevelsen hos elever med hög frånvaro i ämnet, som för tillfället ligger på en icke godkänd nivå i ämnet och/eller som saknar erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet utanför skolan. I skärningspunkten mellan dessa grupper kan vi då se vilka problem och negativa upplevelser som överlappar och vilka som inte gör det.

Valet av gymnasieungdomar är väsentligt av två anledningar: 1) eleverna är troligtvis mer värtaliga då de är äldre än elever som går i högstadiet och kan därför mer sannolikt resonera om sina upplevelser på en högre nivå, samt 2) färre studier har utförts där urvalet riktar sig mot gymnasium snarare än högstadium när det kommer till forskning om skolans omklädningsrum.

Resultatet från denna studie kan med andra ord bidra till att fylla en forskningslucka eftersom komparativa studier inom området är sällsynta och då gymnasieungdomar till viss del är en otillräckligt undersökt grupp. Dessutom kan studiens komparativa förhållningssätt ge en mer djupgående analys av omklädningsrummets problematik och på så vis ge nya perspektiv och skapa möjligheter till så väl förändringsarbete som framtida forskning.

2. Syfte och frågeställningar

Studien ämnar genom en kvalitativ komparativ undersökning studera hur gymnasieelever upplever omklädningsrummet i skolan och vad som påverkar denna upplevelse. Genom att dessutom problematisera tidigare forskningsresultat (kring upplevelsen av omklädningsrummet kopplad till prestationen inom ämnet) finns en förhoppning kring att

fördjupa förståelsen av omklädningsrummet och på så sätt bidra till en förbättring av elevernas mående, närvaro och betyg i ämnet idrott och hälsa.

Tidigare studier har pekat på ett samband mellan hög frånvaro i ämnet och upplevt obehag kopplat till omklädningsrummet. Om framtida forskning har denna förståelse som huvudsaklig utgångspunkt kan arbetet med olika åtgärder eventuellt vara bristfälligt, då sambandet mellan hög frånvaro, låga betyg och ett upplevt obehag inte nödvändigtvis är en allmängiltig förklaring.

Således ämnar denna studie undersöka hur elever med 1) hög närvaro, höga betyg och en tidigare erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet samt elever med 2) låg närvaro, låga betyg och ingen tidigare erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet upplever och förhåller sig till omklädningsrummet. Utifrån detta har följande frågeställningar formulerats:

1. Hur upplever *högpresterande* respektive *lågpresterande* elever omklädningsituationen?
2. Vilka faktorer anser *högpresterande* respektive *lågpresterande* elever påverkar situationen?

3. Tidigare forskning

Följande kapitel inleds med en översikt av tidigare forskning utifrån fyra huvudsakliga teman: *Sociala maktförhållanden i omklädningsrummet*; *Konstruktioner av kön och makt i omklädningsrummet*; *Integritet i omklädningsrummet* samt *Det fysiska rummet och logistik*. Kapitlet avslutas med en sammanfattning och positionering av studien i forskningsfältet.

3.1 Sociala maktförhållanden i omklädningsrummet

Den tidigare forskningen inom detta tema visar att omklädningsrummet kan vara en otrygg miljö där dominansrelationer upprätthålls och legitimeras, men även en plats där gemenskap och samhörighet kan byggas upp. Nedan förklaras detta närmare.

Frånvaron i skolan är störst när det kommer till ämnet idrott och hälsa – något som ofta förstås i relation till omklädningsrummet som en otrygg miljö (Skolverket, 2009, 2010). Där förekommer verbala och fysiska trakasserier och diskriminerande behandling utifrån bland annat etnisk tillhörighet, kroppsstorlek och kläder, något som föder rädsla hos eleverna

(2009). En studie av lärarstudenters upplevelser av omklädningsrummen från sin skoltid påvisar även hur känslor av skam och obehag är centrala i deltagarnas relation till såväl det sociala som det fysiska rummet (Bäckström & Svärting, 2021). Dessa aspekter är återkommande och stöds även av både Larssons (2005) tidigare resultat och Bengtssons (2013) doktorsavhandling. Omklädningsrummet är en arena för socialiseringsprocesser, bråk och dominans som både kan upprätthålla och legitimera dominansrelationer. Här bekräftas utanförskap genom öppna konflikter och dömande blickar.

Bengtsson (2013) menar dock att omklädningsrummet även kan ses som en plats där gemenskap, förväntningar och positiva föreställningar byggs upp och upprätthålls. Hon härleder detta faktum till att vuxenvärlden stängs ute från rummet, vilket enligt henne skapar en plats för samhörighet och intimitet.

3.2 Konstruktionen av kön och makt i omklädningsrummet

I detta avsnitt redovisas först tidigare forskning kring hur socialiseringsprocesser äger rum i, och skiljer sig åt mellan de könade omklädningsrummen. Därefter följer en redogörelse för tidigare forskning angående sexuella trakasserier och heteronormativitet i skolan.

Ett flertal studier påvisar att andelen elever som använder omklädningsrummet och/eller duscharna inte skiljer sig åt utifrån kön (Couturier et al., 2007; Mordahl Moen et al., 2017; Sandercock et al., 2016). Larsson (2005) menar däremot att det pågår en socialiseringsprocess i de könade omklädningsrummen i grundskolan. I pojkarnas omklädningsrum handlar den om att vara vinnare eller förlorare i den sociala hierarkin. Omklädningsrummet blir en plats där idrottsentusiastiska elever kan inta en maktposition över mindre idrottsvana elever i lärarens frånvaro. Här utförs hämndaktioner och re/produceras hierarkier – genom att exempelvis den slutliga tolkningen fastställs kring vem som vann fotbollsmatchen på lektionen. I flickornas omklädningsrum tar konflikter och sociala handlingar snarare plats beträffande utseende. Här re/produceras en socialiseringsprocess kring hur man som flicka ska se ut och presentera sig. Eleverna disciplineras alltså enligt Larsson in i normativa könsroller.

3.2.1 Sexuella trakasserier och heteronormativitet i skolan

Larsson (2005) menar att de ovan nämnda rollerna även är en del av ett större heteronormativt sammanhang. Han tar som exempel upp pojkar som springer in i flickornas omklädningsrum, medan motsatsen inte sker. Larsson ser detta som en del av det heteronormativa spelet där pojkarna förväntas vara aktiva och flickorna passiva.

Att sexuella trakasserier i skolan är något som upplevs ske på daglig basis men ofta osynliggörs genom normalisering inom de hegemoniska diskurserna för kön och heterosexualitet visar ett antal australiensiska, amerikanska, brittiska och kanadensiska studier på ämnet (Brown et al., 2007; Epstein, 1997; Gruber & Fineran, 2007; Halson, 1991; Herbet, 1992; Howard & England Kennedy, 2006; Jones, 1985; Keddie, 2007; Klein, 2006; Larkin, 1994; Leach & Sitaram, 2007; Mahony, 1985, 1989; Renfol, 2002; Robinson, 1996, 2000, 2005c refererad i Robinson, 2012). Dessa trakasserier överskuggas dessutom av en diskurs där de ses härstamma i störningar hos enskilda problematiska individer (eller som en del i en bredare 'mobbningskontext'). Den sexuella aspekten av trakasserier förminskas på detta vis och osynliggör sexuella trakasserier än mer anser Kerry Robinson (2012), som undersökt fenomenet bland elever i åldrarna 12–17. Genom de vardagliga praktikerna re/produceras och regleras sociala strukturer, identiteter och sociala verkligheter. Sexuella trakasserier fungerar då som ett disciplinerande verktyg för upprätthållandet av en hegemonisk maskulinitet och genusperformativa maktförhållanden där även den 'lämpliga' flickan som subjekt *re/produceras* inom ramen för heterosexualitet (Butler, 1990).

Gemensamt gällande både konstruktionen av kön och upprätthållandet av hegemonisk sexuell normativitet framkommer det hur idrottsliga sammanhang länge varit en huvudsaklig plats för diskriminering av de som faller utanför normerna på grund av sin könsidentitet eller sexualitet (Storr et al. 2021). Homofobi, transfobi, diskriminering och kränkningar är vanligt förekommande i den kontext som skolämnet idrott och hälsa utgör – vilket har en negativ inverkan på dessa gruppers hälsa och möjlighet att delta i sammanhanget (Greenspan et al., 2019; Robinson et al. 2014; Symons et al., 2010 refererad i Storr et al., 2021).

3.3 Integritet i omklädningsrummet

Nedan presenteras tidigare forskning under två subkategorier med fokus på upplevelsen av exponering samt effekten som smarta telefoner och sociala medier har i sammanhanget. Omklädningsrummet, och i högre omfattning duscharna, är platser som vissa elever undviker.

3.3.1 Intimitet och nakenhet

Eleverna i Bäckström och Svärings (2021) studie upplever önskad exponering i omklädningsrummet. Här observeras andras kroppar samtidigt som den egna kroppen exponeras för andras blickar. Det är enligt Wiker (2017) ett rum som skiljer sig från resten av skolan då det är bortom vuxenvärldens närvaro, mer känsligt och intimt.

Deltagarna i Wikers (2017) undersökningar vittnar även om att de inte anstränger sig under lektionerna då de vill undvika att behöva duscha efteråt (2017). I en norsk kontext är andelen elever i åldrarna 10–16 som använder duscharna dessutom signifikant lägre än de som använder omklädningsrummet – 80,5% jämfört med 97% (Mordal Moen et al., 2018). I England och Danmark är andelen som duschar ännu lägre: 39% respektive 37% (Sandercock et al., 2016; GIPS, 2018 refererade i Bäckström & Svärning, 2021).

3.3.2 Teknologi och exponering

Wiker (2017) lyfter även ett nytt orosmoln i omklädningsrummet – att bli fotograferad eller filmad när man byter om eller duschar. Även Bäckström och Svärning (2021) tar upp elevernas obehag i relation till sociala medier, vilket passar väl med den mediala bilden.

3.4 Det fysiska rummet och logistik

Nedan ges en redogörelse av tidigare forskning gällande elevernas upplevelse av det fysiska rummet och logistiken kring ombyte och dusch.

Förutom den ovan nämnda rädslan tar Larsson (2005) även upp hur elever ser omklädningsrummen som “snuskiga”. Wiker (2017) ger liknande exempel på upplevelsen av ofräscha omklädningsrum och duschar. Eleverna upplever även att omklädningsrummen inte är tillräckligt privata och eftertraktar duschbås eller duschdraperier. Även Skolverkets (2010) rapport påvisar bristfälliga lokaler med förbättringsbehov. Skolhälsovården i Stockholms undersökningar (Bråkenhielm, 2008) visar dessutom på ett samband mellan låga betyg i idrott och hälsa, duschtvång och undermåliga lokaler.

I övrigt framkommer att elever kan komma att “glömma” handduken som ett försök att dölja faktumet att man helst inte vill duscha (Larsson, 2005) samt att schemalagningen av lektionerna är i behov av att studeras ytterligare (Skolverket, 2010).

3.5 Sammanfattning av forskningsläget

Omklädningsrummet upplevs ofta som en otrygg plats att vistas på utifrån sociala maktförhållanden, könskonstruktion, integritet och utformningen av det fysiska rummet. Trakasserier och diskriminering förekommer; dominansrelationer och normativa könsroller re/produceras; nakenhet och utsatthet skapar en rädsla att få sin integritet kränkt genom att bli uttittad, filmad eller fotograferad; det fysiska rummet upplevs som bristfälligt. Forskningsläget målar upp en bild av elever med hög frånvaro och låga betyg i ämnet, där omklädningsrummet och omklädningsituationen påverkar negativt. Men påverkar omklädningsrummet och omklädningsituationen enbart dessa 'lågpresterande' elever negativt eller gäller det för samtliga elever? Finns det andra faktorer som inte undersökts som i sin tur eventuellt påverkar de olika elevgrupperna på olika vis?

3.6 Positionering

Det ovan presenterade forskningsfältet styrker relevansen av att förstå olika typer av upplevelser av omklädningsrummen. Denna studie ämnar därför som tidigare nämnt bidra till fältet genom att ta del av både 'högpresterande' och 'lågpresterande' elevers upplevelser av omklädningsrummet och jämföra dessa med varandra för att se var de korrelerar. De faktorer som då framkommer kan ge oss nya perspektiv på eventuella problem och deras lösningar.

4. Teoretiskt ramverk

4.1 Teoretiska utgångspunkter

Genom vilka glasögon ämnar då denna studie undersöka det framlagda problemet? Det teoretiska ramverket grundar sig i en *kritisk realistisk* inriktning och således även en *epistemologisk relativism* och *ontologisk realism*. Till följd av detta kommer djupare kunskap att sökas utifrån antagandet att socialt bestämda uppfattningar av världen påverkar hur vi ser den – men samtidigt att en objektiv form av världen existerar (Brandén, 2016; Danermark et al., 2018). Studien utgår vidare från en *induktiv* slutledningsprocess och vill generera ny kunskap utifrån de mekanismer i den objektiva verklighet som påverkar gruppens och/eller individens uppfattning av fenomenet (2018).

Både det fysiska rummet och vad som händer i det sociala rummet är tillsammans med den tidsmässiga aspekten del av den objektiva verkligheten. Samtidigt ses den sociala verkligheten som subjektiv och föränderlig. Elevernas upplevelse av både det sociala

samspelet, normer eller värderingar och deras uppfattning av den fysiska, objektiva verkligheten är därför relevant för både skapandet av empiriskt material och för det slutgiltiga resultatet. Detta innebär hur individen både förhåller sig till gruppen (och gruppens värderingar) och hur den uppfattar sin kropp i det fysiska rummet påverkar dennes svar.

4.2 Teoretiska perspektiv

4.2.1 *Strukturalistisk, poststrukturalistisk och feministisk teori*

Strukturalismen och olika postmoderna idéströmningar, bland annat *poststrukturalistisk* och *poststrukturalistisk feministisk* teoribildning har varit de centrala inspirationskällorna för både metod och analys.

Med avstamp i Pierre Bourdieus (1984) tankegångar finns en strävan efter att undersöka de praktiska handlingar som existerar i mötet mellan objektiva strukturer (normer, föreställningar och upplevelser) och det som individerna förkroppsligar i sammanhanget. Detta perspektiv blir centralt för att undersöka hur eleverna interagerar inom sammanhanget som omklädningsrummet utgör och hur detta påverkar deras upplevelser. Handlingar som utförs i sammanhanget ses vidare ha både en primär, medveten funktion och samtidigt uttrycka en betydelse som i sin tur *uppstår i detta möte*. Individen och sammanhanget blir därför ett och samma då sammanhanget enbart existerar genom att det bärs upp av individerna som förkroppsligar det (Bourdieu, 1984). Med andra ord blir elevernas handlingar begripliga enbart i relation till omklädningsrummet och omklädningsituationen men inte utanför den kontexten.

Utifrån denna förståelse kan vi även se hur *identiteten* hos eleverna re/produceras genom själva handlingen. Därför existerar såväl identitet som konstruerat kön enbart genom handling – och det biologiska könet är därför underordnat individens sociala och kulturella *genus* (Butler, 1990; Ambjörnsson, 2003; Robinson, 2005).

Med hjälp av detta ramverk kan respondenternas svar därför göras begripliga och tolkningsbara utifrån de handlingar de utför i den kontext som det 'normala' beteendet utgör. Normaliteten bestämmer vad som är 'rätt' eller 'fel' i den givna kontexten och individens identitet relaterar till vad som är just ' normalt'.

4.2.2 Makt, habitus, kapital och en förkroppsligad diskurs

För att förstå vad som utgör detta *förkroppsligade sammanhang* och vad det är som bärs upp i sammanhanget behöver vi se till vad *makt* är i sammanhanget (för att förstå hur relationerna inom det både skapas och upprätthålls).

Makt är i sig ett komplicerat begrepp och definieras enligt *Nationalencyklopedin* (2023) som något som “utövas direkt när en aktör A får en aktör B att handla enligt A:s vilja, även om handlingen strider mot B:s vilja eller intressen, men kan också utövas på indirekt väg”.

Handlingen kan alltså ske både *direkt* och *indirekt*, men i enlighet med Michel Foucault (1987) är det alltså inte något en aktör *har* utan något som *utövas genom handling*. I det moderna samhället utövas den kroppsliga makten *genom* kropparna, snarare än direkt *mot* dem – och människor styr därför sig själva snarare än blir styrda. Här menar Foucault (1987, 2002) att den moderna makten fungerar optimalt om det önskvärda beteendet sker av en upplevd fri vilja, utan ett upplevt yttre tvång. Denna typ av maktbegrepp blir relevant för att förstå studiens resultat då maktutövandet inte sker från den offentligt överordnade maktens håll (exempelvis skolan eller lärarna). Det handlar snarare om relationerna mellan eleverna i det sociala rummet och om hur uttalade regler och normer förändrar möjligheterna för dessa individer.

Bourdieu's (1984) begrepp *habitus* blir därför relevant för att förstå individernas uppfattning av (och inställning till) olika former av makt, sammanhang och handlingar. *Habitus* innebär ett system av förhållningspunkter som vi agerar utifrån när vi handlar, tänker och orienterar oss i ett socialt sammanhang. Detta resulterar i att vi har en benägenhet eller en ‘smak’ för att handla, tänka och orientera oss på olika sätt i olika situationer. Denna smak grundar sig delvis i erfarenheter från barndomen men är inte konstant eller fast, utan även den föränderlig och kontextuell. Dessutom ger detta *habitus* oss möjligheten att lyckas mer eller mindre i de skilda sammanhangen. Det här kan vi då översätta till huruvida vår materiella och fysiska kropp – samt vår uppfattning av kroppen – ger oss mer eller mindre fallenhet och anlag till olika handlingar i olika sammanhang (Larsson & Fagrell, 2010).

Hur påverkas vi då av tidigare erfarenhet och levnadsvillkor? Vad får vi ut av att ha 'rätt' habitus, och varför har vi det? Här vänder vi oss åter till Bourdieu (1986) och begreppet *kapital*. Han skiljer på *ekonomiskt kapital* (pengar och andra ekonomiska tillgångar), *socialt kapital* (det sociala nätverket och samarbetet mellan dess medlemmar), *kulturellt kapital* (bildning och förtrogenhet med finkulturen) och *symboliskt kapital* (identitetsmarkörer som är värdefulla i specifika sociala sammanhang). För denna studie blir det symboliska kapitalet speciellt intressant för att förstå *betydelsen* av handlingar och hur de ger oss en högre position i det sociala sammanhanget. För att förstå just detta måste vi återgå till habitusbegreppet – och se *kroppen* som symboliskt kapital.

En individ behöver inneha 'rätt' typ av habitus för det aktuella sociala sammanhanget. Vad detta innebär skiljer sig mellan olika omklädningsrum och skolor under olika perioder. Men det handlar i grunden fortfarande om att det *känns* rätt att handla på ett för sammanhanget önskvärt sätt; att befinna sig i miljön; att bete sig naturligt i den (Larsson & Fagrell, 2010). Att kroppen här agerar symboliskt kapital flyter alltså samman med att vi också känner oss bekväma och förtrogna. Den fysiska kroppen går inte att särskilja från individen i det sociala sammanhanget och därför blir det relevant att analysera hur elevernas upplevelser samspelar med det habitus och symboliska kapital de innehar.

Vad mynnar då denna förståelse ut i? Vad upprätthåller det sociala sammanhanget och vad är det som förkroppsligas? För denna studies skull blir Foucaults begrepp *diskurs* kanske inte relevant i sin egentliga mening, då språk och språkbruk inte ligger i fokus. Däremot kan vi se de handlingar som förkroppsligar och skapar ett socialt sammanhang som en typ av *förkroppsligad diskurs* (Holloway, 1984 refererad i Storr et al., 2021). En vardagshandling i stil med att duscha eller inte efter en lektion i idrott och hälsa handlar inte om vilken given identitet en individ i grunden *innehar*. Det handlar om den kontextuella och föränderliga identitetsmarkör som sker *i handlingen* – i relation till maktrelationer konstituerade i den förkroppsligade diskursen – där den sociala verkligheten och identiteten tar form (Robinson, 2012). Därför kan Foucault och Holloway här hjälpa oss att utveckla de ovannämnda tankarna kring handlingens *betydelse* som avgörande för såväl identitet som sammanhang.

4.2.3 Kropp och nakenhet

Den fysiska kroppen (inte minst när den är naken och exponerad) utgör en central del av den ovan nämnda objektiva verkligheten, samtidigt som den även existerar i en social aspekt. I

samtiden finns en benägenhet att se kroppen som *objekt* och i förlängningen något avskilt från en själv (“en förfrämligad kropp”) eller till och med som en fiende. Denna syn på kroppen som objekt (snarare än *subjekt*) går att tolka som ett uttryck för en obalans mellan upplevda krav och upplevd förmåga (Larsson & Fagrell, 2010). Vi kan därför eventuellt bättre förstå elevernas levda verklighet utifrån just en upplevelse av kroppen som skild från sig själv – om de inte förmår möta de krav som ställs på hur deras kropp *ska* vara.

Larsson och Fagrell (2010) förklarar även hur kroppen som objekt tar plats i vår samtid. Den transformationsprocess som enligt Jean Baudrillard historiskt har skett (i enlighet med dagens konsumtionssamhälle och ideal) är den från det kollektiva till det individuella perspektivet på kroppen. På grund av denna utveckling är den människa som idag förverkligar sig själv också den som bryr sig om sin kropp och därför också har kroppen som ett *individuellt projekt* (Baudrillard, 1998; Featherstone, 1994; Shilling, 1993, 2005, 2008; Turner, 1984, 1991 refererad i Larsson & Fagrell, 2010). Att lyckas som person är alltså att ha en lyckad (och för sammanhanget önskvärd) kropp. Detta medför även ett överträdande från *enbart* objekt och betyder att kroppen innehar en position som *både* objekt *och* subjekt – den är något vi både har och något vi är – *kroppen-som-den-framträder-för-andra* och samtidigt *kroppen-som-är-jag* (Sartre, 1956/1979; Meier, 1979 refererad i Larsson & Fagrell, 2010).

Denna förståelse av kroppen blir central i en samtida ‘missnöjeskultur’ – då individen är upptagen med att sträva efter att få sin kropp att efterlikna den ideala kroppen (Larsson & Fagrell, 2010). Genom vår kropp och det den förmedlar – genom *existens-som-handling* – värderar och värderas vi därför utifrån hur väl vi som individer har lyckats med vårt projekt. Enbart genom att existera i sammanhanget ‘omklädningsrummet’ utför eleverna därför en indirekt handling som re/producerar sammanhanget på nytt. Det här blir centralt för att förstå sättet eleverna kan se på den egna kroppen utifrån både sitt eget perspektiv och genom upplevelsen av andras blickar och kroppar.

4.2.5 Tid och rum

Ovan har teoretiska utgångspunkter kring den sociala verkligheten lyfts fram. I detta avsnitt skiftar vi istället fokus till det fysiska rummet och de objektiva ramar som vi rör oss i, där den sociala verkligheten tar form.

Foucault (1987) drar i sin förståelse av det moderna fängelsets framväxt tidigt paralleller till den moderna skolan: han fokuserar på en ny ordning både gällande *tid* och *rum* (1987). Rummet skulle byggas på så sätt att fångarna ständigt är synliga och övervakade, även när de är i sina individuella celler. Dagarna skulle nu schemaläggas i minsta detalj. Här ser vi direkt ett motsvarande mönster för skolans värld, som även den struktureras utifrån synlighet och en inrutad vardag.

Effektiviseringen i denna struktur bygger inte främst på den påtvingade maktens kontroll, likt tidigare nämnt, utan på att individerna nu i högre grad blir *sina egna övervakare* i relation till skam- och skuldbeläggande. Vi tror att andra har en förväntan på oss, och upplever då skam när vi inte kan leva upp till dessa förväntningar (Foucault, 1987). Denna förståelse av ramarna 'tid' och 'rum' (i en konkret, fysisk och objektiv mening men även ur ett upplevelsebaserat perspektiv) blir därför relevanta för att förstå elevernas upplevelse av sin faktiska verklighet. Om det är så att vi görs till våra egna övervakare borde detta i denna studies fall innebära att eleverna har internaliserat övervakandet och skammen kring att inte leva upp till samhällets förväntan på den ideala kroppen. Därför kan de tänkas reglera sig själva och sina kroppar i omklädningsituationen – där den upplevs exponeras för andras blickar.

5. Metod

I följande kapitel presenteras först studiens urval. Därefter följer en redogörelse för studiens genomförande med hjälp av fyra underrubriker: *Intervju*, *Transkribering*, *Analysmetod* och *Komparativ metod*. Kapitlet avslutas med en överläggning kring studiens metodologiska begränsningar samt etiska ställningstaganden.

5.1 Urval

Studiens respondenter har hämtats från en gymnasieskola i Stockholms innerstad. Skolan har dels valts ut då uppsatsförfattarna har en relation till skolan, vilket underlättat urvalsprocessen. Därav har ett *bekvämlighetsurval* tillämpats. Fördelarna med detta urval är att en kan hitta respondenter på ett enkelt och tidsbesparande vis (Patel & Davidsson, 2011; Hassmén & Hassmén, 2008). En annan anledning till valet av skola är att omklädningsrummen är utformade med duschdraperier, vilket är intressant då det går att närmare undersöka hur och om eleverna påverkas av denna utformning. En skola utan denna

lösning skulle inte vara lika betydande då eleverna endast skulle kunna spekulera i hur den typen av lösningar skulle påverka deras upplevelse av omklädningsrummet.

Trots att urvalet framkommit genom ett bekvämlighetsurval kan det finnas ett värde i att se till vad Diana Mulinari (2005) tar upp kring *situerad kunskap*. Det går att se den kunskap som framkommer genom förtrogenhet i miljön som ett sätt att bryta barriären mellan författare och respondent, då det redan finns en relation eller en ansats till relationsskapande. Ur detta perspektiv finns det alltså en fördel med att använda ett bekvämlighetsurval i denna typ av studie just på grund av forskningsfrågornas eventuella obekväma karaktär.

Endast elever som går i gymnasiets årskurs två har tillfrågats, då de haft idrott i nästan tre terminer och kan berätta om sina upplevelser med färskt minne eftersom omklädningsrummet är en del av deras vardag. Det här bidrar troligtvis till att respondenterna kan ge en mer utvecklad bild än vad eleverna i årskurs ett eller tre kan. De sistnämnda har inte någon undervisning i idrott och hälsa, och de förstnämnda är så pass nya på skolan att de troligtvis är mer fläckade av sina högstadieskolor (och inte har hunnit skapa en lika stark relation till, eller upplevelse av omklädningsrummen i just denna skola).

I samråd med idrottslärare på gymnasieskolan har alla elever i årskurs två (8 klasser å 28–32 elever) bjudits in att delta i studien (se *Bilaga 2*). De elever som önskat delta i studien och passat en av profilerna har skrivits upp på två listor (för 'högpresterande' respektive 'lågpresterande' elever). Idrottslärare på skolan har här efter elevens godkännande instämt i det betyg som eleven själv uppgett att den har i sin mittkursbedömning. Dessa listor var ursprungligen tänkta att randomiseras, men på grund av elevernas brist på tid eller lust att intervjuas utanför skoltiden har ett visst bortfall skett.

Således har urvalet slutligen begränsats till sex respondenter. Då syftet är att skapa ett djupt och kvalitativt material var det tilltänkta antalet respondenter dock även lågt från början. Detta i överensstämmande med Jan Trosts (2009) inrådan att kvalitet i intervjuerna ska prioriteras före kvantitet. Ett för stort antal respondenter hade riskerat att äventyra kvaliteten i uppsatsen då uppsatsförfattarna haft en begränsad tidsram.

Sammanfattningsvis har tre 'högpresterande' respektive tre 'lågpresterande' elever agerat respondenter (hädanefter refererade till som *Elevtyp 1* och *Elevtyp 2*):

- **Elevtyp 1** har en mittskursbedömning på en B- eller A-nivå, har en tidigare idrottsbakgrund (och/eller är aktiv i idrottsverksamhet utanför skolan) samt har hög närvaro i ämnet (över 90%).
- **Elevtyp 2** har haft en F-varning under det senaste året, är för tillfället inte aktiv i idrottsverksamhet utanför skolan samt har hög frånvaro i ämnet (över 20%).

När studiens respondenter presenteras mer ingående i resultatkapitlet tillkommer även information kring elevernas socioekonomiska bakgrund. Denna variabel är relevant både för att öka transparensen i studien och för att kunna analysera hur de eventuellt kan påverkas av sitt ekonomiska och sociala kapital. Indelningarna är hämtade från Boverkets (2022) *Segregationsbarometer*, som i sin tur hämtar statistik från Statistiska Centralbyrån. Där delas Sverige in i fem områdestyper, som i SCB:s undersökning från 2019 redovisas i relation till riket som helhet. I hela riket har 11,2% av personerna en förgymnasial utbildning, 15,1% en låg ekonomisk standard (Delmos, 2021). Eleverna i denna studie är samtliga uppvuxna i områdestyp 3, 4 eller 5:

- De boende i områdestyp 3 har blandade socioekonomiska förutsättningar. 14% har en förgymnasial utbildning; 19,7% en låg ekonomisk standard; andelen boende som förvärvsarbetar är något lägre än riket i helhet; andelen boende i hyres- respektive äganderätt är relativt jämnt fördelad (Delmos, 2021).
- De boende i områdestyp 4 har goda socioekonomiska förutsättningar. 8,6% har en förgymnasial utbildning; 10,4% en låg ekonomisk standard; äganderätt är den vanligaste bostadsformen (Delmos, 2021).
- De boende i områdestyp 5 har mycket goda socioekonomiska förutsättningar. 4,6% har en förgymnasial utbildning; 4,6% en låg ekonomisk standard; andelen boende med eftergymnasial utbildning vid högskola eller universitet är här högst; äganderätt är den vanligaste bostadsformen (Delmos, 2021).

5.2 Genomförande

5.2.1 Intervju

Då studien syftar till att undersöka elevernas upplevelse av omklädningsrummet och omklädningsituationen har materialet skapats genom kvalitativa intervjuer. Dessa har utformats semistrukturerat med låg standardisering. I intervjusammanhanget har en intervjuguide fungerat som utgångspunkt men denna har inte följts ordagrant då respondentens och intervjuledarens interaktion påverkat intervjun. Respondenterna har getts

frihet att formulera egna svar och utveckla sina tankar vilket är värdefullt då studien ämnar tolka subjektiva upplevelser. Fördelen med denna metod är att den är perspektivrik och ger oss information om den kulturellt upplevda världen kring människors kontextuella erfarenheter (Smith & Sparkes, 2016). Den har därför valts med avsikt att förstå respondenternas livsvärld och upplevelse av forskningsobjektet.

Intervjuerna har utförts på plats i skolans lokaler för att göra eleverna mer bekväma genom att de befinner sig på en bekant plats. Under alla intervjutillfällen har enbart en intervjuledare och en respondent närvarat. Intervjuerna har spelats in med en mobil ljudupptagningsenhet.

Intervjuledaren har vid varje tillfälle strävat efter att ha en reflexiv ingång, det vill säga ett reflekterande över sin egen förförståelse och sina personliga erfarenheter samt hur dessa fläckar tolkningen av materialet (Thomsson, 2010; Phillips & Winther Jørgensen, 2000; Mulinari, 2005). Efter intervjutillfället har intervjuledaren skrivit fältanteckningar i enlighet med Smith och Sparkes (2016) råd. Dessa fältanteckningar har innefattat tankar kring intervjuens kontext; hur relationen mellan intervjuledare och respondent upplevts; hur respondenten reagerat på frågorna samt huruvida intervjuledaren kan ha påverkat respondentens svar. Fältanteckningar är även de en del av den reflexiva ingången, då intervjuledaren tvingas reflektera över sin egen påverkan på intervjusammanhanget. Fältanteckningarna har även använts för att notera hur en intervjufråga påverkat respondenten och därav fungerat som ett komplement till intervjun. Intervjuguiden hittas under *Bilaga 1*.

5.2.2 Transkribering

De inspelade intervjuerna har transkriberats i enlighet med förhållningssättet *orthographic* och det transkriberade materialet har sedan utgjort underlag för analys. Transkribering enligt *orthographic* innebär att inga utfyllnadsord, upprepningar eller avbrutna ord utelämnats i transkribering (Smith och Sparkes, 2016). Denna metod har valts med avsikt att få en rikare resultatframställning genom att generera en mångbottnad analys och inte riskera att förbise respondenternas uttryck. Transkriberingen av intervjun har utförts genom att det inspelade materialet spelats upp i begränsad hastighet ett flertal gånger för att säkerställa noggrannhet.

5.2.3 Analysmetod

Analysmetoden som applicerats på den transkriberade intervjuerna är inspirerad av *meningsinnehållsanalys* enligt Asbjørn Johannesson och Per Arne Tufte (2003), *kvalitativ*

innehållsanalys enligt Ulla Hällgren Graneheim och Berit Lundman (2004) samt *tematisk innehållsanalys* enligt Alan Bryman (2018). Centrala aspekter av dessa analysmetoder har med andra ord legat grund för en ‘egen’ metod vars olika faser presenteras nedan.

1. Under första fasen har ett helhetsintryck av materialet grundats. Därför har de sex transkriberade intervjuerna upprepade gånger lästs i sin helhet av båda uppsatsförfattare för att få en överblick. Jens Rennstams och David Wästerfors’ (2015) råd kring att verkligen “umgås med materialet” för att få syn på både implicita och explicita teman har således efterlevts. Därefter har den första reduceringen av materialet gjorts. Författarna har enskilt reducerat det textmaterial som varit oväsentligt för denna studie (exempelvis delar av dialogen som syftar till att göra respondenten bekväm och bygga en trygg grund för samtalen). Därefter har författarna jämfört respektive redigeringsprocess och diskuterat fram en enhetlig första reduktion. Detta har gjorts för att få en klarare överblick över det stora textmaterialet inför analysfas två.

2. Under den andra fasen har meningsbärande enheter i form av meningar eller fraser med relevant information plockats ut: materialet har med andra ord kodats en första gång genom en systematisk sortering. I denna process har utgångspunkten varit de teman som framkommit i den tidigare forskningen. Däremot har det här funnits en öppenhet inför att helt nya teman och kategorier kan åskådliggöras i processen, för att inte förbise det latenta i textmaterialet. Under denna fas har uppsatsförfattarna först arbetat enskilt och sedan jämfört sina sorteringar för att komma fram till ett gemensamt material inför fas tre.

3. Under den tredje fasen har materialet koncentrerats ytterligare och de meningsbärande enheterna har tematiserats i relation till denna studies syfte och frågeställningar. I denna process har färgkodning använts för att skapa en överskådlig struktur i materialet. De meningsbärande enheterna har därefter kortats ned och grupperats i ett antal kategorier så att det centrala budskapet återspeglas. Här har Rennstams och Wästerfors’ (2015) råd att sortera materialet “försiktigt och ödmjukt” tagits i akt, för att inte reflektera uppsatsförfattarnas egna förutfattade meningar i resultatet. Även i denna fas har uppsatsförfattarna arbetat enskilt för att sedan komma fram till ett gemensamt material.

4. Under den fjärde och sista fasen har materialet än mer koncentrerats i subkategorier för att göra det mer begripligt för läsarna. Här är det av vikt att de tolkningar och framställningar som åskådliggörs även går att förstå i relation till råmaterialet. Vissa meningsbärande enheter har då de berör ett flertal företeelser rört sig mellan olika teman, kategorier och subkategorier under processens gång men har slutligen placerats i den kategori där de utgör det bästa underlaget för analys. Uppsatsförfattarna har även läst, diskuterat och jämfört det analyserade och framställda materialet i förhållande till rådatan för att säkerställa tolkningar av materialet.

5.3.4 Komparativ metod

Efter genomförd innehållsanalys har en *komparativ* metod använts där undersökningsenheterna utgjorts av de två elevgrupperna. Med detta menas att två eller flera studieobjekt jämförs för att vidga perspektiv och referensramar och därmed öppna upp för nya uppfattningar och synsätt (Fransson, 2006).

Genom att kombinera kvalitativ intervju och komparativ metod ges möjlighet till ett bredare och djupare perspektiv kring hur det går att förstå upplevelsen av omklädningsrummet och omklädningsituationen. Båda grupper har lika mycket undervisning i idrott och hälsa på schemat och har möjligheten att använda samma fysiska rum för att byta om. Däremot har de olika förutsättningar: de skiljer sig åt i hur de ser på ämnet, vilka betyg de har/tidigare haft och vilken inställning eller motivation till ämnet de upplever. Genom att identifiera likheterna och olikheter inom varje elevtyp och hur de tillsammans uppfattar omklädningsrummen kommer mönster kunna urskönjas inom gruppen, som sedan kontrasterar mot den andra elevgruppen. Jämförandet mellan dessa olika elevgrupper kommer då skapa nya infallsvinklar kring vad elevgrupperna har för gemensamma och åtskilda förståelser och relationer till omklädningsrummet och omklädningsituationen. I förlängningen kommer den komparativa metoden att bidra till i organisering och analys av det empiriska material som skapas – samt relatera materialet till befintlig kunskap inom fältet.

5.4 Pålitlighet och trovärdighet

Kvalitativa studiers ständiga fallgrop är den att forskare eventuellt kan övertolka eller feltolka materialet i analysen, vilket kan resultera i brist på reliabilitet och pålitlighet. Eftersom intervjuerna inte filmats kan även mimik, kroppsspråk och känsloläge ha fallit bort i transkriberingen, vilket kan ha påverkat helheten av respondenternas yttrande. En annan risk i intervjusituationen är att respondenterna kan komma att uppfattat frågorna 'fel', eller att de

påverkas av en upplevd centraltendens – det vill säga att eleverna tillika våra respondenter anpassat sina svar utifrån en rådande norm eller kultur (Patel & Davidsson, 2011).

För att undvika dessa fallgropar har ett flertal ställningstaganden gjorts i förebyggande syfte. Under transkriptionen av intervjuerna har grammatiska fel inte rättats till och studiens respondenter har efter avslutad intervju fått möjlighet att läsa och godkänna dess transkription. Under analysarbetet har analys även jämförts med rådatan. Dessa beslut har tagits för att öka studiens trovärdighet och kommunikativa validitet (Patel & Davidsson, 2011). Direkta och oförvanskade citat har även presenterats i resultatdelen tillsammans med den analys som gjorts, för att inte ge läsaren en felaktig framställning av materialet. På så sätt ges läsaren möjlighet veta vad som är uppsatsförfattarnas framställning av materialet och vad respondenterna kommunicerat i form av exakta citat. En allt för stor mängd rådata kommer däremot inte presenteras då det bli svårförståeligt för läsaren. Innan den första intervjun har uppsatsförfattarna även låtit en utomstående med kunskap i ämnet läsa igenom intervjuguiden för att säkerställa validiteten. En pilotintervju har också genomförts för att testa intervjuguidens utformning samt att frågorna korrelerar med studiens syfte.

I övrigt är det nämnvärt hur uppsatsförfattarna både i egenskap av intervjuledare och lärare samt på grund av ålder och kön eventuellt har en viss maktposition över respondenterna. Detta går inte att komma ifrån helt och hållet. Sannolikt har samtliga respondenter på något sätt påverkats av en eller flera ovanstående faktorer i hur de uttrycker sig.

5.5 Etiska överväganden

Som ovan nämnts går det att se hur eventuella maktrelationer mellan uppsatsförfattarna och respondenterna kan medföra att studiens metod brister ur ett etiskt perspektiv. Av denna anledning har endast en av författarna agerat intervjuledare.

Vidare blir här relevant att diskutera på vilket sätt uppsatsförfattarna getts tillgång till elevernas mittkursbedömning. Eleverna har samtliga godkänt detta, men det finns även andra faktorer som möjliggör denna tillgång. Då uppsatsförfattarna anser att det inte vore etiskt försvarbart att riskera identifiering av respondenterna kommer inte dessa faktorer här redovisas, trots att detta skulle öka studiens pålitlighet och trovärdighet.

Ett antal övervägandena har även gjorts utifrån Brymans (2018) fyra krav kring *information, samtycke, konfidentialitet* och *nyttjande*:

- *Informationskravet*: Respondenterna har informerats om studien inför deltagandet via ett missivbrev. I samband med intervjun har de även informerats mer ingående kring studien samt underrättats återigen om frivilligheten i deltagandet samt möjligheten att avbryta det när som helst.
- *Samtyckeskravet*: Varje respondent har fått skriva under missivbrevet inför intervjutillfället. Dessutom har ett muntligt samtycke erhållits i samband med intervjutillfället.
- *Konfidentialitetskravet* har garanterats genom att lagra missivbrev och inspelade ljudfiler från intervjun på en gömd mapp samt anonymisera respondenterna i studien.
- *Nyttjandekravet* har levts upp till i denna studie genom en samtyckesblankett innehållande information om studiens ändamål, som respondenterna skrivit under före medverkande (se *Bilaga 2*).

6. Resultat

Nedan redovisas studiens resultat utifrån ett antal teman som till viss del framkommit i tidigare forskning men även sammanfogats eller utvecklats genom denna studie. Dessa teman är *Sociala maktförhållanden* (med subkategorierna *Olika sociala koder i dusch och omklädningsrum* samt *Kränkningar i omklädningsrummet*); *Kroppsideal och den könade kroppen*; *Nakenhet, intimitet och exponering* (med subkategorin *Teknik och exponering*); *Det fysiska rummet* samt *Övrigt* (med subkategorierna *Tidsaspekten* och *Handduken*).

Först presenteras en övergripande kartläggning av de sex respondenterna utifrån vilket pronomen de använder; vilken socioekonomisk bakgrund de har; vilken tidigare idrotts erfarenhet de har; vilken elevtyp de tillhör, samt hur de själva upplever sin psykiska och sociala hälsa i relation till sammanhanget och skolämnet. Därefter lyfts det empiriska materialet fram utifrån ovan nämnda tematisering.

6.1 Kartläggning av respondenterna

Namnen på samtliga respondenter och området de är uppvuxna i har fingerats för att möjliggöra anonymitet. Områden har dock ersatts med nya områden som har motsvarande socioekonomiska förutsättningar och distans till skolans geografiska plats. Ålder, pronomen

och föräldrars utbildningsnivå/sysselsättning har behållits. I de fall där respondenterna använder flera pronomen har ett av dem valts för att underlätta för läsaren.

6.1.1 Elevtyp 1

Hjalmar

Hjalmar är 17 år och använder pronomen *han* och *hen*. Han är uppvuxen i Danderyd, ett område med mycket goda socioekonomiska förutsättningar (Boverket, 2022). Föräldrarna har båda eftergymnasial utbildning vid högskola eller universitet och den ena arbetar som chef vid en statlig myndighet. När det kommer till Hjalmars erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet har han tidigare utövat handboll och har idag ett fortsatt intresse för friluftsliv, men deltar inte i idrottsverksamhet utanför skolan. Han tillhör studiens elevtyp 1, då han har hög närvaro och betyget B i kursens mittskursbedömning. Hjalmar tycker att det är bra att ha idrott, men han har inte alltid tyckt att det varit kul – under högstadieperioden hade han hög frånvaro. Han har en ADHD-diagnos och har tidigare gått i en skola med mindre klasser och fokus på extra anpassningar för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, men tycker inte att diagnosen påverkar honom i någon högre grad idag. Hjalmar duschar inte efter lektionerna. Däremot byter han om innan lektionerna men då på en av toaletterna i skolan.

Sara

Sara är 16 år och använder pronomen *hon*. Hon är uppvuxen i en tätort utanför Stockholm och tillbringat ett antal år i USA, men bor numera med båda sina föräldrar i Hökarängen, ett socioekonomiskt blandat område (Boverket, 2022). Föräldrarna har båda eftergymnasial utbildning vid högskola eller universitet och arbetar idag som forskare. Sara har en bred erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet och har tidigare bland annat varit scout och klättrat. Hon spelar idag bandy på elitnivå. Hon tillhör studiens elevtyp 1, då hon har hög närvaro och betyget B i kursens mittskursbedömning. Sara tycker om ämnet idrott och hälsa. Sara duschar inte i skolan men byter om i skolans omklädningsrum.

Olga

Olga är 17 år och använder pronomen *hon*. Hon är uppvuxen i Stuvsta, ett område med goda socioekonomiska förutsättningar (Boverket, 2022). Hon tillhör studiens elevtyp 1 då hon har hög närvaro och betyget B i kursens mittskursbedömning. Olga uppskattar ämnet idrott och hälsa. Hon har tidigare simmat på elitnivå men gör det numera för skojs skull och arbetar

extra som simlärare inom föreningsidrotten. Olga byter om hemma om det går men annars i skolans omklädningsrum eller på en toalett. Hon duschar inte i skolan.

6.1.2 Elevtyp 2

Tilda

Tilda är 17 år och använder pronomen *hon* och *dem*. Hon är uppvuxen i Gröndal, ett område med goda socioekonomiska förutsättningar (Boverket, 2022). Tilda är inte aktiv i någon idrottsverksamhet idag men har tidigare erfarenhet av både fotboll och badminton. Hon tillhör studiens elevtyp 2, då hon har hög frånvaro och tidigare haft en F-varning i ämnet. Hon har tidigare upplevt ett socialt utanförskap i skolan och har fortfarande en del problem med psykisk och social ohälsa och ångest, delvis kopplat till sina diagnoser (depression, ASD och ADHD). Tilda upplever inte ämnet idrott och hälsa som något positivt och byter oftast inte om i skolan (även om hon gör det är det inte i skolans omklädningsrum utan på en toalett). Hon duschar inte efter lektionerna.

Alva

Alva är 17 år och använder pronomen *hon*. Hon är uppvuxen i Skarpnäck och Gubbängen, områden med blandade respektive goda socioekonomiska förutsättningar (Boverket, 2022). Hennes föräldrar har båda eftergymnasial utbildning vid högskola eller universitet och arbetar idag för en kulturinstitution respektive en statlig myndighet. När det kommer till Alvas erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet har hon tidigare dansat och tränat thaiboxning en kortare period, men är inte aktiv i någon idrottsverksamhet idag. Hon tillhör studiens elevtyp 2 då hon har hög frånvaro och tidigare haft en F-varning i ämnet. Alva upplever inte ämnet idrott och hälsa som något meningsfullt. Hon byter om i skolans omklädningsrum när hon deltar, men duschar inte i skolan.

Maja

Maja är 17 år och använder pronomen *hon*. Hon är uppvuxen i Kista, Brandbergen, Skogås och Farsta strand, områden med goda respektive blandade socioekonomiska förutsättningar (Boverket, 2022). Föräldrarna har båda eftergymnasial utbildning vid högskola eller universitet och arbetar idag som kvalitetsutvecklare och gymnasielärare. Maja har utövat en rad olika idrotter under ett flertal år, bland annat fotboll, basket, innebandy, cirkus och jiu-jitsu, men idag är hon inte aktiv i någon idrottsverksamhet. Hon tillhör studiens elevtyp 2 då hon har hög frånvaro och tidigare haft en F-varning i ämnet. Även hon upplever problem

med psykisk ohälsa, något hon kopplar frånvaron i idrott och hälsa till. Maja skiljer sig däremot från sin elevtyp då hon tycker att ämnet är både intressant och roligt. Hon byter oftast om i skolans omklädningsrum men ibland på en toalett på grund av tidsbrist. Maja duschar inte i skolan men tvättar av sig efter lektioner med hjälp av våtservetter.

6.1.3 Sammanfattning av respondenternas sammansättning

Respondenterna använder pronomen *hon* (4); pronomen *han/hen* (1); pronomen *hon/dem* (1). Av dessa använder enbart tre omklädningsrummet återkommande, och då flickornas omklädningsrum. Sammansättningen av resultaten kan ge en inblick i hur flickornas omklädningsrum ser ut, då både flickor och pojkar finns med i båda grupperna av elevtyper. Respondenternas utsagor kan anses representera ett visst antal enskilda upplevelser av just det berörda omklädningsrummet och hur de förmedlas till intervjuaren vid ett visst tillfälle.

Respondenterna bor i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar (1); goda socioekonomiska förutsättningar (2); blandade socioekonomiska förutsättningar (2); både goda och blandade socioekonomiska förutsättningar (1). Deras föräldrar har en eftergymnasial utbildning på högskola eller universitet (5), alternativt så har utbildningsbakgrunden inte framkommit under intervjutillfället (1).

Samtliga respondenter har viss erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet. Dock är endast två fortsatt aktiva i idrottsverksamhet utanför skoltid. Båda dessa respondenter ingår i elevtyp 1. Respondenterna i elevtyp 1 uppskattar alla skolämnet idrott och hälsa, medan endast en av respondenterna i elevtyp 2 gör detsamma. Gällande psykisk och social hälsa har endast en respondent i elevtyp 1 valt att ta upp sina neuropsykiatriska funktionsvariationer, medan två av respondenterna i elevtyp 2 pratar om både sina diagnoser och sin allmänna psykiska ohälsa i högre grad.

6.2 Sociala maktförhållanden

I detta avsnitt presenteras utdrag ur intervjuerna och författarnas tolkning av dem i relation till tidigare forskning och teoribildning kring temat. Där begreppet *sociala koder* används menas här de olika handlingar som ses som mer eller mindre normala. Normaliteten ses i relation till respondenternas upplevelse av handlingars betydelse, önskvärt habitus, förväntningar och normer och diskuteras vidare i uppsatsens kapitel 7.

6.2.1 Olika sociala koder i dusch och omklädningsrum

En syn på omklädningsrummet som framkommer i samtliga intervjuer är att det är en plats där andra gränser för normalitet gäller. Ett ständigt återkommande tema är just de ovannämnda sociala koder som upplevs existera i såväl dusch- som omklädningsrum, både i den nuvarande skolan men även tidigare i livet och i idrottsverksamhet utanför skolan.

Det uppfattas exempelvis inte som *normalt* att duscha i skolan, en upplevelse som delas av flera respondenter. Alva, Sara och Olga menar att det handlar om det specifika sammanhanget. Alva säger bland annat att det är “skumt att duscha i skolan” och utvecklar sedan kring vad denna känsla bottnar i:

- A: Alltså såhär badhus och hemma det är liksom där man duschar, man duschar inte i skolan såhär .... För man är där [förfs. anm.: i badhuset] för att bada liksom så man badar ju, byter om och duschar ....
L: Om alla andra duschade, skulle du duscha då?
A: Ja kanske

Att aktivt välja att *inte* duscha är något som blir än mer tydligt i samtalet med Olga, som menar att hon hade duschat “ifall alla andra gjorde det”:

- O: Typ 75 procent byter om, eh, och då äre bara att vissa göre på toan [skratt] så det är alltid såhär ett litet led utanför toan för folk som vill byta om där. Ehm, men såhär resten ba byter om, men det är ingen som duschar ....
L: Duschar du efter idrotten?
O: Hemma [skratt] ....
L: Så man sköljer av sig men inte inne i duschen?
O: Nej
L: Okej, varför inte?
O: Jag vet inte egentligen, jag hade gjort det ifall alla andra gjorde det

Även Sara diskuterar vad som är ett normalt beteende när det kommer till att använda duscharna eller inte. Hon duschar inte efter lektionerna, trots att hon är aktiv under dem:

- S: Ingen gör det typ, så jag orkar inte ... det känns väldigt stelt liksom, asså jag har inge problem att gå och duscha när alla är där liksom men det känns bara stelt liksom .... Jag gjorde det typ i nian ... jag fattar inte, folk bara slutade att göra det i sjuan

Det är skolsammanhanget som inte passar ihop med nakenhet och inte nakenheten i sig som besvärar. Sara tror att det är något som pågått sen tidigare och därför är svårt att ändra nu:

- S: Asså ... sjuan att sluta duscha då, folk borde va, alltid duscha men jag vet inte hur man gör det, för om alla här hade gått på en sport liksom så hade ju alla duschat liksom för alla är bekväma med det, för det var mer sån kultur liksom. Och det är ju massa som är obekväma med sina kroppar och det är ju negativt typ

Urskiljandet av vad som är normalt eller inte påverkar även hur man trivs med sin kropp. Här kommer Sara trots allt in på att vara “obekväma med sina kroppar”, men gör det *i relation till*

att de som “gått på en sport” är vana vid en annan typ av kultur. Återigen menar hon alltså att det är kontext som dikterar vad som är normalt eller inte att göra. Det är erfarenheten av organiserad idrott och lagsportens sammanhang som påverkar hur bekväm man är i omklädningsrummet. Det här blir än mer tydligt när Sara säger att “efter varje match står alla och duschar tillsammans ... för då är du ju bekväm med det”. Hon menar att det är något som skiljer sig från skolans omklädningsrumsmiljö, där alla är ‘lagom’ obekväma. Att Sara har en positiv inställning menar hon även handlar om att hon har gott självförtroende, att hon är bekväm i sig själv och att hon inte är ensam eller saknar vänner. Hon utvecklar och säger att “man känner sig mer bekväm med varandra liksom, och som sagt vilken sorts klass man har, om folk liksom är snälla mot varandra och sådär, så spelar de ju stor roll hur bekväm man känner sig typ”.

Handlingar i omklädningsrummet handlar också om vilka sociala koder som gällt tidigare under skolåren. Olga tar upp att just oskrivna regler och normer reglerat handlingarna i grundskolan men hon nämner att klimatet är bättre nu när alla är äldre. På frågan kring vad dessa regler och normer bottnar i tar hon upp rädsla som exempel:

O: Man var liksom rädd för vad andra skulle tycka, typ

L: Vad är man rädd för att dom ska tycka då? ....

O: [skratt] jag vet inte, asså det är ju det som är grejen, man vet ju egentligen inte men man bara såhär tänker ju alltid liksom såhär. Eh, jag vet inte, asså ingen skulle ju nånsin tycka nåt egentligen

L: Men är bara såhär att nån ska ha nån slags såhär, nån ska tänka nåt om ens kropp typ?

O: Jaa, det är det att nån ska tänka nånting

Att det är skillnad mellan omklädningsrummet i skolan och det i idrottsföreningar på fritiden tar både Olga och Sara upp. Olga säger bland annat att trots den upplevt goda stämningen i klassen betonar hon att det fortfarande finns en del outtalade normer kring både huruvida man ska duscha eller inte och även på vilket sätt man rör sig i omklädningsrummet. Hon anser i likhet med Sara att det finns stora skillnader:

O: I simhallen kanske det är mer att ... vi känner ju varann väldigt bra och har alltid såhär bytt om tillsammans [skratt] så det är väl lite det, vi är väldigt bekväma med varandra än i klassen är man inte så bekväm med varann. Eh, så det kanske främst egentligen...

L: Hur bekväma ni är egentligen?

O: Mm, eller såhär hur bra man känner varann ... och sen är också så i simhallen är det väl lite mer förväntat av en att man såhär går in och duschar och sen sitter man och bastar tillsammans och byter om såhär, lite så. Medan omklädningsrummet lite mer är såhär, men det är inte så många som byter om, eller såhär

Också Maja tar upp liknande tankar kopplat till sin upplevelse av omklädningsituationen, även om hon å andra sidan har en mer positiv syn på den:

M: jag tror de människorna som är i omklädningsrummet ... beroende på va dom gör, för dom påverkar ju mig, så beter dom sig bra så e jag bekväm, beter dom sig dåligt då e jag obekväms liksom, å de påverkar ju om jag vill fortsätta komma dit eller inte

6.2.2 Kränkningar i omklädningsrummet

Medan det ovan presenterade materialet kretsar kring sociala koder, normer och oskrivna regler redovisas nedan elevernas upplevelser av direkta kränkningar mot sig själv eller andra, som de erfarit under grundskoletiden. Dessa har skett i formen av hån och verbala trakasserier men även genom fysiskt våld.

Flera av respondenterna beskriver en utsatthet i just omklädningsrummet. Hjalmar är en av de som berättar om en situation från grundskolan:

H: Det känns som att alla tittade på mig för det var en kille som pekade på mig, när jag såhär höll på att byta om. Eh, det var inte jättekul [nervöst skratt] det kändes bara, eh jätteilla .... Jag vet inte om det är det som gör att man känner sig obekväms med det, men jag kommer ihåg det väldigt noga ....

L: Varför pekade han på dig?

H: Eh, jag kommer inte ihåg. Det var, jag vet inte. Men jag var naken i alla fall och så pekade han på mig

L: Så du liksom du blev ändå uttidad av ... en hel grupp?

H: Aa det kändes som det var alla

Även Olga har liknande minnen av grundskolans omklädningsrum, där en av hennes klasskamrater blev utsatt för liknande behandling:

L: Bara, vad hände mer då? Vare bara så hon bytte om och hon sa "du är tjock"?

O: Men typ såhär "oj vad du, stor mage du har" [skratt] eller nått sånt, jag vet inte

Maja konstaterar att omklädningsrummet är en tacksam miljö att kränka sina klasskamrater på: man 'tar chansen' när vuxenvärlden inte närvarar. Hon minns ett flertal tillfällen då andra utsatts i grundskolans omklädningsrum:

M: De har varit mycket slagsmål från vad jag har hört, mycket mobbning där man typ trycker in nån under duschen å tvingar dom å typ va där me alla sina kläder på ... rasistisk mobbning har jag också hört om ....

L: Aa... har du nåt exempel från nåt du liksom vart i rummet, nåt har skett?

M: Eh, ja. Ett handdukskrig skedde... och då var det nån som gjorde sig extremt illa. Å typ skadade ögat ... å sen så slutade den här personen på skolan

6.3 Kroppsideal och den könade kroppen

När det kommer till kön, genus och identitet upplever respondenterna den nuvarande skolan som en förhållandevis öppen och trygg plats, inte minst jämfört med sina tidigare grundskolor. Det finns vissa tankar kring hur de könade omklädningsrummen kan skilja sig åt men samtliga respondenter har svårt att ringa in precis vad denna skillnad handlar om.

Möjligheten till ett könsneutralt omklädningsrum för transpersoner och ickebinära uppskattas på en kollektiv nivå, men problematiseras ur ett individuellt perspektiv.

Hjalmar upplever skolan som en öppen plats där alla får vara den man är. Trots detta tror han att det kan finnas visst heteronormativt beteende i omklädningsrummen, men han är själv inte säker på vad den känslan beror på. Sara lyfter en liknande känsla, utan att ha någon tanke kring *varför* denna upplevelse existerar hos henne. Däremot tänker hon att pojkar i högre grad använder duscharna, då man "ibland ser någon grabb som har blött hår".

Det könsneutrala omklädningsrummet uppskattas. Exempelvis Tilda, som är icke-binär, tycker att möjligheten till ett könsneutralt ombyte är något viktigt, men problematiserar samtidigt kring sitt eget användande av rummet:

T: Jag vet inte om jag skulle våga byta, använda det könsneutrala, jag vet inte, känns som att jag inkräktar vilket är ganska idiotiskt, men...

L: Vad tror du det beror på? Den känslan?

T: Ehm, att jag inte bryr mig jättemycket om hur andra ser mig och därför presenterar jag mig ganska feminint även om jag e, även om jag själv inte identifierar mig som binär, ehm, och prioriterar liksom min inre ... förståelse för mig själv över hur, hur jag liksom ses av världen

L: Identitetsmarkörer utåt är inte lika viktigt?

T: Nej precis

Trots att hon är trygg i sin identitet känner hon en osäkerhet kring att använda det könsneutrala omklädningsrummet på grund av hur hennes kropp presenteras för andra. Hur de andra i gruppen är könade spelar också roll för upplevelsen. I Tildas grundskoleklass var större delen flickorna smala, dansade på fritiden och presenterade sig feminint, vilket hon själv kände att hon inte kunde leva upp:

T: Det har varit väldigt mycket såhär kroppskomplex och sånt ... jag vet att jag ... jämförde mig extremt mycket med mina klasskamrater .... Jag har ett minne av att jag ... gick runt med ett skärp runt magen för att jag mätte så dåligt över min kropp .... Jag kommer ihåg att jag tänkte på det i omklädningsrummet och skämdes över det och försökte gömma det, ehh, för att jag hade en sån dålig bild av mig själv och av att inte vara pinnsmal [nervöst skratt] eller liksom ohälsosamt smal

Att elever formar sin kropp för att bättre passa in framkommer i flera av intervjuerna. I Tildas utsaga framställs tydligt hur hon har känt sig tyngd kring hur hennes kropp presenteras för andra. Hon menar däremot att hon inte upplever dessa krav i lika hög grad idag, jämfört med grundskoletiden. Däremot tror hon att de tidigare åren har lämnat spår:

T: det finns fortfarande en del av mig som liksom, jag vet inte, känns, känna mig fin och presentabel och sånt men det är ofta mer mindre nu för tiden. Men under väldigt lång tid var det väldigt såhär, men om jag inte är presentabel på det här och det här sättet kan jag inte ta mig ur huset på morgonen och det bidrog inte direkt till att hjälpa min sorgliga närvaro

L: Nej, jag förstår. Tänker du att det bara är kopplat till liksom utseende eller handlar det om beteende på nåt sätt också, hur man förväntas?

T: Eh, lite, eller ja liksom lite grann. För jag har känt en del krav att ha på mig smink och sånt, dom, på

senare år. Eh, vilket jag tycker är ganska kul ibland men inte har varken energi eller tid att hålla på med såhär väldigt ofta

Också Maja pratar om hur viljan att behålla feminint kodade yttre attribut påverkar viljan att faktiskt använda duscharna. Att duschningen inte omtaget gör dagens tillfixning är betydelsefullt:

L: om vi då säger att du har smink ... och så om, har du det under lektionen ... då vill du alltså, ha möjligheten att sminka om dig, om du ska duscha liksom?

M: Jaa, möjligtvis... men också tänker jag hår? ... det vill man ju inte blöta ner på samma sätt, å man kan ju inte orka ta me sig en badmössa varje gång ... så de e väl också, det också tar tid å de ... måste ju torka i lugn å ro

Önskan att uppnå den rätta kroppen och upprätthålla ett 'tillfixat' yttre ökar i omklädningsrummet. Rummet blir här en plats där kroppen objektifieras, något som tydliggörs när Tilda beskriver hur den här typen av kroppsfixering och normativa ideal blir värre i omklädningsrummet jämfört med i resten av skolan och samhället. Hon utvecklar:

T: Särskilt om liksom folk liksom mest stereotypiskt snygga och har "rätt kropp" inom citationstecken och eh, är på, är tillräckligt bekväma med sig själva för att existera i en sån miljö utan skam, då känns, asså såhär jättebra för dom men det blir liksom jobbigt för oss andra som inte kan leva upp till dom realistiska förväntningarna på, att våra kroppar

När det gäller utseendefixering i omklädningsrummet påverkar även medier menar flera respondenter. Olga tar upp hur sociala medier påverkar bilden av en ideal (kvinno)kropp och menar att man jämför sig med vad man där ser, även i omklädningsrummet.

6.4 Nakenhet, intimitet och exponering

I likhet med det ovan presenterade materialet kretsar kommande avsnitt kring omklädningsrummet både som socialt sammanhang och som fysisk miljö. I fokus här ligger dock mer specifikt upplevelsen av nakenhet och exponering av den egna kroppen inför andras blickar och kroppar. Motviljan till den upplevt påtvingade intimiteten i rummet är central, såväl som de faktorer som påverkar denna upplevelse.

Ombyte på andra platser än i omklädningsrummet är vanligt bland de intervjuade. Gällande själva nakenheten och den intima situation som omklädningsrummet utgör tar Hjalmar upp hur han tidigare aldrig bytte om inför lektionerna i idrott och hälsa men att han numera gör det. Han använder dock inte omklädningsrummet, utan byter om på toaletten. Han duschar inte heller efter lektionerna och förklarar varför:

H: Jag gillar att man kan låsa toaletten och att det bara är en själv där. Eh, för att jag, jag hatade verkligen stämningen som den var, i liksom, i omklädningsrummet när jag väl hade idrott och det var innan sexan då eller sjuan .... jag kände mig bara obekväma när jag liksom byta om framför andra ....

det var det som var dealbreakern liksom, varför jag inte gick på idrotten alls .... det fanns liksom inga möjligheter att byta om utanför, eh omklädningsrummen, eller liksom någon annanstans. Eh och det var liksom såhär, jag ville, jag ville bara inte byta om i omklädningsrum, jag skulle inte göra det, och jag har inte gjort det här heller, för det har alltid varit toaletten

L: Finns det nått i omklädningsrummet, är det bara, det här att byta om med andra människor eller finns det något i själva rummet som gör det bättre eller sämre tror du?

H: Ehm, det, mm, det är nästan bara att, liksom att det är bland andra människor, eh ... jag, jag gillar att man kan låsa, det ger liksom någon sorts säkerhet, för annars stressar jag jättemycket

Samtliga respondenter upplever att det är värre att duscha än att byta om, bland annat

Hjalmar. Han menar att just duschsituationen känns mest problematisk för honom (men att han har tidigare inte haft fullt lika stora problem med själva ombytet). Han undviker dock helst omklädningsituationer fortfarande:

H: I mitt huvud känns det jättekonstigt att man kan förvänta sig att folk ska vilja göra det

L: Duscha med andra människor? [skratt]

H: Ja, för mig är det bara såhär det känns helt, liksom absurt [skratt]. Jag vet inte varför jag känner så, men, aa

L: Hur var det på handbollen då?

H: Kommer inte ihåg, riktigt, asså. Jag tror att det var bara såhär att, jag kanske bytte om i omklädningsrummen men jag duschade inte där, utan jag gjorde det när jag kom hem

Eleverna känner sig som ovan nämnt *exponerade* i omklädningsrummet i skolan. Sara förklarar hur hon och andra elever relaterar till denna upplevelse:

S: Det är väl okej, jag vet inte [skratt]. Det är ju väldigt annorlunda känsla än bandyn självklart, men liksom ... på bandyn är alla jättebekväma det är liksom, folk går runt nakna liksom, det spelar ingen roll, och det är såhär alla bara skämtar och så. Medans på skolan så är alla lite mer tysta, lite såhär "jag byter om i ett hörn" liksom ... ingen går runt naken liksom, det gör man ju inte ....

L: Men om ni har bytt om, men inte duschar, vad gör ni, går ni bara in och byter tillbaks till vanliga kläder igen?

S: Jaa ....

L: Man byter liksom inte underkläder och så?

S: Nej

Upplevelsen av duschen är dock något som förändrats med åldern. Olga berättar hur hon i grundskolan inte upplevde några problem men att alla i samband med puberteten blev mer 'privata' och då försökte exponeras så lite som möjligt:

O: när vi var små behövde man duscha, ehh och då vare såhär, först vare inga problem sen började, folk kom in i puberteten och alla började såhär gömma sig [skratt] liksom byter om på toan, går ut med handduken, duschar snabbt såhär går inte ut ur duschen innan man tar handduken först och sen går och, aa. Lite så, så det var lite så det i så fall att, att det är såhär väldigt, jag vet inte hur jag ska beskriva det, men såhär privat

Också Tilda känner att omklädningsrummet och duscharna är platser där man blir sårbar inför andra människor, något som leder till att hon inte vill vistas i någon av dem:

L: Duschar du efter idrottslektionerna?

T: Nej [skratt] bara om det är sista lektionen och jag kan gå hem och duscha ... för att jag inte använder omklädningsrum för att jag inte är bekväm för att jag känner det jättejobbigt att vara så pass liksom, helt naken i en miljö med liksom andra människor närvarande ....

L: Så du har liksom aldrig använt till exempel, eh, könsneutrala omklädningsrummet?

T: Eh, nej det har jag inte, det e, jag tycker det är jättebra att det finns men eh, jag vet inte riktigt, eh ja, jag vet inte. Det känns ändå jobbigt att vara i någon sorts miljö med en annan människa ... det känns för privat och ... det känns inte bekvämt att inte ha så mycket, alltså att vara så pass sårbar som när man byter om liksom i en öppen miljö

L: Mm, så det är det här med liksom, eh, själva ombytet eller liksom nakenheten kopplat till integritet, tror du?

T: Eh, mer nakenhet tror jag

Nakenhet i grupp kan i sig upplevas som besvärligt, vilket Maja nämner:

M: De vore ju extremt konstigt om man gick runt naken å typ ville prata, å kramas? ....

L: Konstigt om man typ stod å snackade så medan man var avklädd?

M: Näe, inte jättekostigt, de beror på hur nära man e me personen

6.4.1 Teknik och exponering

Både en del tidigare forskning och inspirationen till denna studie har delvis bottnat i den mediala bilden av ny teknik: mobilkameran och de sociala mediernas roll i kränkande och exponering av andra elevers kroppar i skolans omklädningsrum. Denna problematik är däremot inte något som respondenterna i studien upplever. Fem av dem känner inte att situationens problematik över huvud taget har någon koppling till detta. Enligt Hjalmar har ingen telefonen framme (vad han vet) och Sara menar att telefonerna ibland är framme (men i sådana fall för att exempelvis titta på dagens schema). I både Hjalmar och Tildas grundskolor fanns ett förbud mot mobiltelefoner i omklädningsrummet.

Maja lyfter däremot fram en händelse från grundskolan:

M: Ja! Jag har varit med om att nån blev filmad när de bytte om ... man spred dom inte men man pratade väldigt mycket om dom fotona, eh, å de gjorde ju personen som det var om väldigt obekvämt

L: Mm... påverkar de liksom dig på nånting sätt?

M: Ja, de gjorde ju så att jag inte ville byta om i omklädningsrummet på ett tag så jag var tvungen att gå in på toan då ett tag ....

L: Påverkade det andra i klassen liksom, blev de nån skillnad på?

M: Ja, det blev så att de blev toaköer då för att byta om ... eller så bytte man om liksom två å två me nån man litade på å så var man på toaletterna, bytte om, kom sent till lektionen möjligtvis

6.5 Det fysiska rummet

I relation till både rummets sociala koder och sammanhang samt den nakenhet och exponering som upplevs där har respondenterna även ombetts berätta om det faktiska, fysiska rummet. Skolan har som tidigare nämnt duschdraperier för duscharna, som i sin tur är separerade genom en typ av individuella duschbås. Dock är den tänkta ytan för ombyte centrerad i omklädningsrummet, vilket innebär att dörrarna som öppnas exponerar eleverna för trapphuset eller idrottshallen. Viss insyn kan därför ske in mot elever som byter om.

Synen på själva omklädningsrummen är delad: en del menar att omklädningsrummen är acceptabelt medan andra menar att omklädningsrummen är för små och integritetshämmande. Även åsikterna kring duschdraperiets roll är tudelade. Tilda är en av de som upplever omklädningsrummet som för trångt och intimt:

T: Allting är ju öppet förutom duscharna, och jag vet inte, det känns lite, lite jobbigt att, att, det känns närgånget och obekvämt

L: Att utformningen gör det liksom för tajt till andra människor?

T: Eh, ja, och liksom man ser alla andra hela tiden om man inte vänder sig mot väggen men då kan alla fortfarande se en, och det känns ju, det känns också väldigt jobbigt

L: Vad tror du att, vad tror du det får dig att känna att det är så jobbigt?

T: Ehm [tänker länge] eh, det känns för privat och aa, jag vet inte. Det känns inte, det känns inte bekvämt att inte ha så mycket, alltså att vara så pass sårbar som när man byter om liksom i en öppen miljö

Även Alva upplever problematik kopplat till just rummets utformning och exponeringen av den egna kroppen inför andra:

A: Omklädningsrummet är också jättekonstigt byggt, har du tänkt på det? .... Liksom här är dörren, och den är jättestor och här är liksom rummet och sen trapphuset, det e ju lite konstigt ....

L: Det är direkt insyn?

A: Ja

Känslan av att vara övervakad i omklädningsrummet är något flera av respondenterna påpekar. Hjalmar menar att han undviker både simhallens och skolans omklädningsrum av denna anledning. Det är själva exponeringen och inte rummets standard som avgör. När han exempelvis tillfrågas kring hur han skulle uppleva rummet om det var i bättre skick och hade mer åtskilda duschbås (dock utan lås) hävdar han att det inte vore en lösning på problemet: "Jag känner mig inte bekväm i såna sammanhang .... Alltså jag undviker det även utanför skolan .... Jag har undvikit simhallar i flera år".

Detta stärker bilden av att det just är det fysiska rummets utformning och upplevelsen av att vara övervakad som är det största hindret för Hjalmar. Samtidigt tycker han inte att det är ett lika stort problem att visa sig i badbyxor på stranden:

H: Jaa, asså det fanns en viss, eh, ovilja att göra det men jag gjorde det ändå. Ehm, jag vet inte, det kanske blir bättre, jag vet inte ...

L: Jag tänker liksom den här, för det är klart att du är utsatt, man är helt naken med andra människor ... men mer eller mindre är man ju det också när man badar? .... Vad den stora skillnaden är mellan, eh, aa, dom två situationerna?

H: Jag vet inte, eh, nej, jag har aldrig riktigt haft något problem med att bada, nej det har jag inte

L: Utan det är just den här: byta om inne i omklädningsrummet?

H: Aa

Duschdraperier hjälper inte mot hur respondenterna upplever nakenheten och utsattheten. Sara och Olga tycker till skillnad från Hjalmar och Tilda att omklädningsrummet är tillräckligt, men instämmer i att skolans beslut att sätta upp duschdraperier inte gör någon

större skillnad. De är alltså inne på samma spår till viss del: små förändringar gör egentligen ingen större skillnad för rummet och situationen i grunden. Samtidigt finns det respondenter som önskar sig mer avskildhet och möjlighet att låsa. Sara och Olga nämner inte explicit att de känner sig *exponerade* i omklädningsrummet, men önskar ändå möjligheten till “privat dusch ... lite med dörrar och så” (Sara). Även Alva och Maja som annars inte lyfter någon problematik kring nakenhet och exponering önskar fortfarande förhindrande av insyn till rummet från trapphuset:

M: däremot tycker jag att man borde typ ha ett draperi vid dörren, för öppnar man ser man alla oss, direkt

L: Förhindra insyn lite bättre kanske?

M: Ja, exakt

Det finns dock de som tycker duschdraperierna har en positiv inverkan. Maja upplever, tvärt emot resterande respondenter, att omklädningsrummet redan är bra och att draperierna i omklädningsrummet visst gör skillnad (trots att hon själv inte använder duscharna):

L: Finns de nåt annat i själva utformningen som du tänker, specifikt bättre eller sämre?

M: Mm... [tänker] jag tycker duscharna e lite bättre också eftersom de e ett annat rum ... och eftersom det har såhär väggar mellan varje dusch, de underlättar mycket, och de fler också ....

L: Men då kommer vi in på det där, vad tycker du om duscharna annars?

M: Ehm, alltså duscharna e dom fräschaste jag sett hittills, å det säger mycket. Ehm... men dom verkar rena, men jag har aldrig testat dom dock

6.6 Övrigt

I detta stycke presenteras de faktorer som framkommit utöver vad den tidigare forskningen har kommit fram till, i enlighet med den induktiva ansatsen studien ämnar ha. Dessutom lyfts även några önskade förändringar som respondenterna själva tar upp.

6.6.1 Tidsaspekten

Under diskussionen kring omklädnings- och duschrummet framkommer det i ett flertal av intervjuerna upplevelser av 1) brist på tid för ombyte och 2) hur lektionens placering i skoldagens schema spelar roll. Respondenternas inrutade vardag och krav på att vara i tid från lektionen innan idrott och hälsa och komma i tid till lektionen efter menar de är en stressfaktor som påverkar upplevelsen av omklädningsrummet och omklädningsituationen negativt.

Bland annat Olga tar upp att hon tror att “gott med tid” är något som påverkar hur många som duschar eller byter om. Även Maja poängterar att ett stort problem handlar om att det helt enkelt inte finns tillräckligt med tid för att duscha och byta om: det blir “för stressigt” att

hinna ta en snabb dusch, sminka om sig och springa till nästa lektion. Hon menar att tidsaspekten spelar mer roll för valet att använda våtservetter än själva handlingen att duscha med andra individer i rummet. När samtalet kommer in på vilka förändringar hon anser skulle underlätta är det främst mer tid mellan lektionerna:

M: då skulle jag väl ge typ, eh, en tjugominuter mellan idrottslektionen och den senaste lektionen så att man hinner byta om, i lugn å ro, å inte känna sig pressad och man kan gå till toaletten om man vill å sånt därt. Sen skulle jag väl ge MINST en halvtimme, fyrtio minuter till nästa lektion ... efter idrottslektionen slutat, så att man verkligen har tiden på sig att, eh, sminka sig, duscha, eller ta en snabb dusch då, främst

Lektionens placering i dagens schema spelar också det roll för de intervjuade. Hjalmar tycker att det är skönt om idrotten är den sista lektionen för dagen för då kan han duscha och byta om hemma. Även Sara och Alva kan relatera till detta då de gärna duschar – bara inte i skolan. Här handlar alltså inte förändringen om att möjliggöra användande av skolans duschar, men likväl skulle detta kunna ge eleverna en möjlighet att ‘våga bli svettiga’ på lektionerna om de vet att de har möjlighet att ta sig hem och duscha direkt efteråt.

6.6.2 Handduken

Handduken är också ett upplevt problem i samband med ombyte och dusch som dyker upp i intervjuerna. Det handlar dels om att packa och bära med sig handduken, dels om att över huvud ha möjlighet att ta med sig en handduk (då handduken är en privat sak från hemmet).

Sara berättar att hon inte alltid orkar ta med sig handduk till skolan, något som bidrar till att hon inte duschar. Det här är något som även Alva instämmer i. Själva logistiken kring att ta med sin en handduk till lektionen, utöver att packa med sig ombyte, ses som ett alltför stort hinder. Maja tror att det även kan handla om en socioekonomisk faktor, och tycker att skolan borde erbjuda gratis handdukar då hon hävdar att ett problem på tidigare skolor har varit att vissa elever inte haft möjlighet att ta med sig en handduk hemifrån.

7. Diskussion

7.1 Studiens syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie var att genom en kvalitativ komparativ undersökning undersöka hur gymnasieelever upplever omklädningsrummet och omklädningsituationen i skolan och vad som påverkar denna upplevelse. En aspekt av detta var att undersöka vilka likheter och skillnader som finns mellan olika elevgrupper i skolan för att möjliggöra en djupare analys kring olika frågeställningar i relation till detta syfte. Genom en ökad förståelse av det ovan

redovisade resultatet finns en strävan att förbättra upplevelsen av detta sammanhang och på så vis även skapa framtida möjligheter att förbättra elevernas närvaro, betyg och upplevda hälsa. Eleverna i studien skiljer sig åt i sitt sociala och symboliska kapital, sin könsidentitet och i viss mån sin etniska bakgrund, men tillhör fortfarande en relativt homogen grupp på en välmående innerstadsskola i Stockholm. Studiens resultat ger därför en fördjupad bild av hur elever med blandad, god och/eller mycket god socioekonomisk bakgrund (och således ett visst ekonomiskt och kulturellt kapital) kan tänkas uppleva omklädningssituationen i sin gymnasieskola. Dessutom ges en bredare bakgrund och en kontext till sammanhanget, då resultatet även lyfter fram upplevelsen av omklädningsrummet och omklädningssituationen under grundskoletiden och i idrottsverksamhet utanför skolan.

7.2 Analys av resultatet i relation till tidigare forskning och teoribildning

I kommande avsnitt presenteras på vilket sätt de två olika elevgrupperna upplever omklädningsrummet och omklädningssituationen både som sammanhang och som fysiskt rum i relation till såväl tidigare forskning som det teoretiska ramverket. Upplevelserna tematiseras utifrån faktorer, i den ordning de presenteras i den tidigare forskningen.

Eleverna i studien använder inte över huvud taget skolans duschar och i vissa fall inte heller skolans omklädningsrum, vilket styrker tidigare forskning som uppvisat liknande resultat (Mordal Moen et al., 2018; Sandercock et al., 2016; GIPS, 2018 refererade i Bäckström & Svärling, 2021). De faktorer som menas påverka upplevelsen av omklädningsrummet och omklädningssituationen samt duschrummet presenteras nedan för att sedan diskuteras utifrån studiens frågeställningar.

7.2.1 Omklädningsrummets sociala sammanhang och betydelsen av socialt kapital

Respondenternas utsagor går att se som exempel på o/medvetet aktiva handlingar som re/producerar skolans omklädningsrum som ett specifikt sammanhang med regler och normer kring vad som är ett normalt beteende, vilka inte gäller på andra platser. Normalitet, inte nakenhet, ses som det centrala i sammanhanget. Exempel på hur olika kapitalformer spelar roll lyfts också fram. Att vara en person med 1) goda sociala relationer som 2) känner sig bekväm med andra och 3) har en bakgrund i idrottsverksamhet utanför skolan spelar stor roll.

Att eleverna inte duschar i skolan menar de delvis beror på att det inte anses *normalt*. Det finns en o/medveten vilja att följa det gemensamt överenskomna önskvärda beteendet. Detta

är centralt i ett flertal av intervjuerna: Alva säger att det är “skumt” att duscha i skolan; Sara menar att det känns “stelt” att duscha för att ingen annan gör det; Maja upplever det som “konstigt” att gå runt naken i omklädningsrummet; Olga tar upp att hon hade duschat “ifall alla andra gjorde det”; Hjalmar upplever det som “absurt” att han förväntas duscha med sina klasskamrater. Maja vittnar även om hur viktigt omklädningsrummets sociala sammanhang är för huruvida hon ens ska dyka upp eller kunna känna sig bekväm. Skolverkets (2010) rapport visar att frånvaron i ämnet delvis kan förklaras genom elevernas uppfattning av omklädningsrummet som otryggt. I relation till detta kan vi även förstå värdet av socialt kapital i sammanhanget, då goda sociala relationer och en upplevelse av att vara bekväm motverkar denna otrygghet. Elever som har erfarenhet av att inneha ett lägre socialt kapital kan därför direkt känna att sammanhanget är onormalt för ombyte och dusch.

En relevant aspekt är att exempelvis Sara inte upplever *nakenheten i sig* som problematisk och därför inte går att tolka utifrån relationen till kroppen. Hon poängterar snarare det sociala sammanhang som existerar i skolans omklädningsrum. Alva tycker inte heller att det är något problem att duscha i exempelvis ett badhus. Det går att förstå denna aspekt av omklädningsrummets problematik som kontextuell och inte direkt knuten till upplevelsen av den egna kroppen. Däremot är det den sociala processen som blir avgörande för hur den specifika individen ter sig i omklädningsrummet och hur den förkroppsligar sammanhanget. Utifrån Bourdieus (1984; 1986) förståelse av handlingar som både medvetet funktionella och som uttryck med en viss betydelse (som uppstår i mötet med föreställningar och normer) kan vi förstå ett flertal utsagor om kontextens roll i omklädningsrummet på ett annat plan. Sara menar att det är väldigt enkelt att duscha, byta om och gå runt naken när det kommer till sitt omklädningsrum på bandyträningen. Individerna i bandylaget utgör då ett specifikt sammanhang i *det* omklädningsrummet och har *där* inte något problem att både duscha och röra sig avslappnat. Här skapar individerna då ett gemensamt sammanhang och förkroppsligar en diskurs där det snarare är märkligt att *inte* duscha. Samma typ av process sker även när Olga och hennes träningskamrater är i simhallens omklädningsrum (eller när Alva duschar i ett badhus). På grund av sina tidigare erfarenheter har vissa elever med andra ord något *annat* inristat i sig än den kultur som de upplever har dominerat skolans omklädningsrum de senaste åren.

För i skolans omklädningsrum finns helt andra individer som förkroppsligar ett helt annat sammanhang med andra spelregler, vilket gör att varken Olga eller Sara duschar där och då. Bengtsson (2013) menar i sin avhandling att omklädningsrummet kan vara en plats där intimitet och gemenskap kan knytas bland elever då vuxenvärlden stängs ute. Kanske kan detta vara en faktor som bidrar till att eleverna inte duschar i omklädningsrummet. Genom att likt sina klasskamrater inte duscha skapas en gemensam upplevelse och identitet (i det avseendet att man går emot vuxenvärldens förväntan på att man på denna plats 'ska' duscha). Ett gemensamt sammanhang konstrueras då och bärs upp av de kroppar som utför handlingen 'att inte duscha' och får en annan betydelse än vad handlingen i sig har för mening (att tvätta sig).

7.2.2 *Habitus, symboliskt kapital och identitet*

Ser vi hög närvaro och höga betyg som ett tecken på 'rätt' habitus och symboliskt kapital skulle vi kunna förstå det som att elevtyp 1 ser ämnet som något mer värdefullt än vad elevtyp 2 gör. Dock så verkar inte positiv eller negativ inställning till ämnet ha någon större betydelse för huruvida man byter om i omklädningsrummet eller ej. Av de fyra elever som uppskattar ämnet (Hjalmar, Olga, Sara och Maja) är det bara två av dem (Sara och Maja) som *kontinuerligt* byter om i omklädningsrummet. Av de två elever som uttryckligen inte uppskattar ämnet (Tilda och Alva) så är det endast Tilda som aktivt undviker att byta om i omklädningsrummet. Det går alltså inte att dra några slutsatser kring denna fördelning *enbart* utifrån elevtypens 'förväntade' habitus.

Huruvida elever använder omklädningsrummet verkar dock gå att härleda till deras habitus utifrån andra faktorer. Av de två elever som är aktiva i idrottsverksamhet utanför skolan idag (Sara och Olga) använder båda omklädningsrummet, även om Olga inte gör det lika regelbundet. Utifrån deras 'idrottsliga habitus' och det symboliska kapital som det utgör blir då omklädningsrummet ändå en mer naturlig miljö att röra sig i. Båda dessa elever har en elitbakgrund inom sina respektive idrotter och deras habitus kring att vara en 'sportig person' kan då ses påverka dem till en mer avslappnad inställning till omklädningsrummet, jämfört med sina klasskamrater. I enlighet med Larsson (2005) byggs här en viss hierarki utifrån just denna faktor upp (om än önskad av eleverna som premieras av den).

Maja menar att omklädningsrummet i skolan är bra plats, trots att hon tillhör elevtyp 2. Att hon är positivt inställd till omklädningsrummet går även det att förstå utifrån att hennes

habitus bygger på att vara en 'sportig person': hon tar upp hur hon i hög grad varit aktiv i idrottsverksamhet tidigare i livet och att hon uppskattar skolämnet idrott och hälsa, men att det är den psykiska hälsan som kommit mellan. Att då kunna knyta an sin identitet (och på samma gång sitt symboliska kapital) till en diskursiv identitetsmarkör av att vara 'en person som uppskattar idrott och idrottens miljöer' ökar då hennes upplevda känsla av 'rätt habitus' i sammanhanget. Hon strävar efter att inneha detta korrekta habitus och det symboliska kapital som det innebär att vara *en person som uppskattar sammanhanget* (trots att hon tillhör studiens elevtyp 2 och varken har hög närvaro, ett högt betyg eller använder omklädningsrummets duschar). Även detta kan vi se i relation till Larssons (2005) studie, då denna strävan är efter en högre position i den sociala hierarkin (2005). Det här går ytterligare att förstå i relation till att Hjalmar, som tillhör elevtyp 1, inte använder omklädningsrummet. Han har inte en lika tongivande idrottsbakgrund och inte identifierar sig därför inte med att vara en 'sportig person' i lika hög grad.

7.2.3 Kroppen, könade kroppsideal och symboliskt kapital

Könade kroppsideal är närvarande i omklädningsrummet, något som går att se i majoriteten av intervjuerna. Både Hjalmar och Sara menar att det finns en specifik 'stämning': någon form av heteronormativt kodat sammanhang i de könade omklädningsrummen. Det här verkar alltså inte stå i motsats till Larssons (2005) resultat då han menar att pojkarna och flickorna i omklädningsrummet disciplineras in i förväntade roller utifrån kön. Eventuellt kan denna tidigare socialiseringsprocess i grundskolan ha lämnat spår som inte går att sätta fingret på men samtidigt efterlevs i det nya omklädningsrummet.

Den mediala bilden av kroppen påverkar också enligt Olga hur man ser på sin egen kropp. Det här anser hon ha växt fram under och efter puberteten, och var därför inte lika påtagligt under grundskolans tidigare år. Man jämför sin kropp med andras utifrån vad man ser på dessa medier och vi kan därför se omklädningsrummet som en plats som främjar synen på kroppens dualitet som både ett framträdande och som ett varande.

När kroppen ses på detta vis (som ett individuellt projekt bedömt av andra) ger omklädningsituationen ofrivilligt ett svar på hur väl man har lyckats med sin egen könade kropp i förhållande till andras könade kroppar. Om man då som individ inte *vill* ha ett svar

blir därför omklädningsrummet ett första sammanhang att undvika, vilket syns tydligt hos både Tilda och Hjalmar.

Tilda tar upp hur hon tidigare aktivt försökt presentera sin kropp närmare bilden av den ideala smala och feminina kroppen som i grundskolans omklädningsrum då hon jämförde sig “extremt mycket” med sina klasskamrater. Hon berättar även om upplevt obehag i relation till hur hennes kropp presenteras för andra, och hur hon i det (könade) individuella kroppsliga projektet har upplevt sig misslyckad jämfört med sina klasskamrater i grundskolan. Det här har även yttrat sig genom känslan av “en del krav på att ha på mig smink”. Även om hon upplever att hon själv inte längre bryr sig lika mycket kring dessa aspekter kan det förändras i en kontext där hon förväntas vara exponerad för andra. Hennes upplevelse går att förstå som ett obehag inför att alla kan andra kan se den egna kroppen.

Kroppen-som-den-framträder-för-andra utsätts för en form av integritetskränkande genom att den också samtidigt måste vara kroppen-som-är-jag, i ett rum, tillsammans med andras kroppar och andras blickar.

Olga, Tilda och Maja pratar även om olika feminint kodade yttre attribut i relation till omklädningsituationen. Utifrån deras utsagor kan vi se att de individer som ‘lyckats väl’ med det individuella projektet – sin korrekt presenterade könade kropp – haft ett annat mandat i omklädningsrummet. Detta symboliska kapital går att se som ett exempel på hur väl kroppen fyller funktionen som kroppen-som-den-framträder-för-andra. I sammanhanget utövar då vissa individer (genom det symboliska kapitalet deras kropp som objekt och subjekt utgör) en form av indirekt makt, genom existens-som-handling. Denna handling sker i det premierade habitus (som korrelerar väl med det könade och objektifierande sammanhang som omklädningsrummet utgör) och ger dem då makt över de andra kropparna. Detta korrelerar väl med Larssons (2005) resultat, där det framkommer att det i flickornas omklädningsrum re/produceras hur man som flicka ska se ut och föra sig genom både aktiva handlingar mot andra och genom det vi här kallar existens-som-handling.

I övrigt kan tidigare forskning som visat att andelen elever som använder omklädningsrum och/eller duschar inte skiljer sig mellan flickor och pojkar (Couturier et al. 2007; Mordal Moen et al. 2017; Sandercock et al. 2016) här eventuellt motsägas, utifrån upplevelsen av att

ingen använder duscharna i flickornas omklädningsrum medan Sara menar att hon ibland ser pojkar som uppenbarligen har duschat.

7.2.4 Maktutövande

De faktorer som ovan nämnts kretsar i huvudsak kring internaliserade och förkroppsligade sociala processer, utan ett upplevt yttre tvång genom externa makthandlingar. Vi kan se det motsatta i formen av kränkande beteenden som respondenterna upplevt i omklädningsrummet tidigare i livet. Här har makten istället utövats direkt mot andras kroppar genom såväl verbalt som fysiskt våld och går att tolka som handlingar som medvetet och aktivt utförts för att ge aktören en högre social position i sammanhanget.

Kränkningar har både observerats och upplevts i grundskolans omklädningsrum, något vi kan se i Maja, Olga och Hjalmar's utsagor. Maja menar att omklädningsrummet varit en tacksam miljö för kränkande beteenden och vittnar om flertalet händelser som innehåller både verbalt och fysiskt våld som makthandlingar mot andras kroppar. Detta är något som går i linje med såväl Larssons (2005) och Bengtssons (2013) tidigare forskning som Skolverkets (2009; 2010) rapporter, där omklädningsrummet ses som en av skolans minst trygga platser.

Både Skolverket (2009, 2010) och Bengtsson (2013) fastslår att omklädningsrummet är en arena för socialiseringsprocesser; en plats där kränkningar, bråk och dominans upprätthåller och legitimerar dominansrelationer; ett rum där utanförskap bekräftas genom öppna konflikter och dömande blickar. Dessa resultat stämmer väl överens med Olgas utsaga om en klasskamrat som blivit kallad tjock; med Majas berättelse om klasskamrater som blev filmade i omklädningsituationen; med Hjalmar's upplevelse av att själv vara utsatt för kränkande hån och dömande blickar. Här är 'kroppen som objekt' central, utsatt för andras blickar genom dömande ord och handlingar. Synen på kroppen-som-den-framträder-för-andra och den typ av exponering som individer utsätts för i grundskolans omklädningsrum kan ses rista nya märken som kvarstår. Vi ser tecken på detta både när Hjalmar säger att han inte vet om "det är det som gör att man känner sig obekvämt med det" och i Majas utsaga kring att man efter mobilkamera-incidenten bytte om på toaletten.

Eventuellt kan dessa nya ristningar även leda till en än mer upplevd dualitet och en syn på kroppen som det individuella projektet, där misslyckandet med att leva upp till den önskvärda kroppen är ett misslyckande för individen i helhet. Bristen på symboliskt kapital (som den

önskvärda kroppen innebär) och på det korrekta förkroppsligade habitus (som leder till en lyckad individ i sammanhanget) blir därför förödande för framtida försök att ta del av omklädningsrummet som socialt sammanhang. De individer som upplevt denna typ av direkt kränkande behandling kan därför ha påverkats i sina handlingsmönster, vilket även påvisats i tidigare studier (Storr et al 2021). Där framkommer det att kränkningar är vanligt förekommande i den kontext som skolämnet idrott och hälsa utgör varpå möjlighet att delta i både detta och liknande sammanhang försvåras (Greenspan et al. 2019; Robinson et al. 2014; Symons et al. 2010 refererad i Storr et al. 2021). Konsekvensen kan då vara att det kvarstår ett pågående indirekt maktutövande i hur man förhåller sig till omklädningsrummet. Hjalmar tror sig undvika omklädningsrummet av fri vilja men det går att se som ett tecken på den typ av indirekt makt Foucault beskriver – där individen blir sin egen övervakare och handlingar som skadar individen sker utan upplevt yttre tvång (1987; 2002).

Värt att nämna är hur inga utsagor kring sexuella trakasserier framkommit utöver incidenten med mobilkameran i Majas grundskoleklass. Tidigare forskning som kommit fram till att elever upplever denna typ av trakasserier på daglig basis lyfter dock även att beteendet normaliseras inom de hegemoniska diskurserna för kön och sexualitet (Brown et al., 2007; Epstein, 1997; Gruber & Fineran, 2007; Halson, 1991; Herbet, 1992; Howard & England Kennedy, 2006; Jones, 1985; Keddie, 2007; Klein, 2006; Larkin, 1994; Leach & Sitaram, 2007; Mahony, 1985, 1989; Renfol, 2002; Robinson, 1996, 2000, 2005c refererad i Robinson, 2012). Eventuellt skulle detta kunna vara fallet även här. Vi kan med andra ord inte dra några slutsatser kring huruvida sexuella trakasserier har skett eller inte på denna skola, men däremot kan vi hävda att eleverna i varje fall inte upplever det som sådant.

Eleverna i denna studie upplever att olikheter och normbrytande i större utsträckning accepteras i deras skola jämfört med många andra skolor. Exempel på detta kan både ses i intervjuerna med Hjalmar, Tilda och Maja och även förstås utifrån att skolan erbjuder ett könsneutralt omklädningsrum. Således kan studiens urval haft en betydande roll gällande bristen på utsagor rörande kränkande behandling utifrån exempelvis sexualitet eller könsidentitet. Hade urvalet bestått av elever från en annan skola hade kränkande behandling, heteronormativitet och/eller sexuella trakasserier eventuellt kunnat ha en mer central roll i såväl resultat som analys.

7.2.5 Skam, obehag och exponering av den egna kroppen i det fysiska rummet

Exponeringen av den egna kroppen är en central faktor som bidrar till att eleverna inte duschar i skolan. I de flesta av intervjuerna framträder en upplevelse av omklädningsrummet som utformat på ett allt för trångt och intimt vis, samt att insynen in till rummet är problematisk. Tilda upplever att hur hon än placerar sig i omklädningsrummet är hon ändå exponerad och att hon inte använder duscharna på grund av den upplevda exponeringen; Alva och Maja menar att det är för stor insyn in till omklädningsrummet från trapphuset; Hjalmar känner sig obekvämt och tycker det är obehagligt både att vistas i omklädningsrum och att byta om inför andra.

Trots detta är det ingen av respondenterna som pratar om sina egna blickar på andras kroppar. Upplevelsen av andras blickar mot den egna nakna, exponerade och sårbara kroppen går därför att förstå utifrån Foucaults tankar kring att individen kan bli sin egen övervakare genom skam- och skuldbeläggande (1987; 2002). Det upplevda omklädningsrummet är en plats där kroppar exponeras och därefter skuldbeläggs av dem själva. Genom en förväntan att *andra* har en förväntan på *oss* upplever vi då skam när vi inte kan leva upp till dessa förväntningar. Detta kan även ses i det ovan presenterade avsnittet kring könade kroppsideal, där den internaliserade skammen utgår från kroppen (som individuellt projekt) som exponeras. Det korrelerar även med den tidigare forskningen: både Wikers (2017) och Bäckström och Svärtings (2021) resultat visar hur eleverna 1) upplever omklädningsrummet som känsligt och intimt samt 2) upplever oönskad exponering i omklädningsituationen.

Här kan vi då se hur skolans omklädningsrum, i enlighet med Foucaults (1987) förståelse av skolan som fysiskt rum är en plats som till viss del är konstruerad för att kropparna *ska* vara konstant synliga, övervakade och exponerade. Detta blir tydligt när Tilda säger att man både ser alla andra och därför kan bli sedd av alla, oavsett var man befinner sig i rummet. Det stärks även av både Hjalmars upplevelser av stranden som mindre utlämnande än omklädningsrummet eller badhuset och av att låsbara, individuella bås för omklädning och dusch är den lösning som de allra flesta respondenter menar skulle göra en reell förändring. Det fysiska rummets övervakande utformning och upplevelsen av att vara exponerad i det är alltså central. Majoriteten av våra respondenter upplever därför att ett låsbart bås underlättar omklädningsituationen då det skulle förhindra den externa övervakningen av kropparna och därmed även den egna övervakningen, påhejad av den internaliserade maktens tvång.

Däremot kan noteras att Maja inte nämner låsbara bås utan menar att skolans nuvarande draperier gör tillräcklig skillnad, även om hon själv inte använder duscharna. Detta överensstämmer med Wikers (2017) studie där eleverna önskar duschdraperier eller -bås. Däremot nämner ingen av våra respondenter att ett fräschare omklädningsrum skulle förändra omklädningsituationen, till skillnad från respondenterna i Larssons (2005), Wikers och Skolverkets (2010) undersökningar. Dessa olika resultat kan bero på att respondenterna i denna studie kommer från en och samma skola, vilket innebär att skicket just denna skolas omklädningsrum är i blir betydande för respondenternas upplevelse. Ett urval från ett flertal skolor hade med andra ord eventuellt stämt bättre överens med tidigare forskning.

7.2.6 Brist på tid

Eleverna upplever både en tidsbrist för dusch och ombyte och en problematik kopplad till när under dagen lektionerna i idrott och hälsa är schemalagda. Olga tror att fler av hennes klasskamrater skulle byta om i omklädningsrummet ifall mer tid gavs innan och efter lektionerna; Maja anser att ett stort problem kretsar kring att det helt enkelt inte finns tillräckligt med tid för att duscha och byta om; Hjalmar, Sara och Alva menar alla att idrottslektionen bör vara dagens sista då man efteråt kan gå hem och duscha. Detta överensstämmer med Skolverkets (2010) rapport som påpekar att schemaläggning bör ses över och undersökas ytterligare för att motverka den höga frånvaron i idrott och hälsa.

Eventuellt kan vi förstå elevernas upplevelse med hjälp av Foucault (1987). Motviljan mot nakenhet och sårbarhet under tidspress kan tänkas grunda sig i en brist på upplevd frihet – på grund av den inrutade vardagens minutiösa schemaläggning. Att eleverna istället skulle ges möjligheten till en trygg och avslappnad hemmiljö för dusch och ombyte (utanför den av skolan övervakade tiden) upplevs därför som mer önskvärt.

7.2.7 Behovet att ta med sig en handduk

I hälften av intervjuerna framkommer att behovet av att ta med sig en handduk är ett logistiskt problem som förhindrar duschandet då det antingen glöms bort, prioriteras bort eller av andra anledningar inte sker. En av Larssons (2005) slutsatser att elever 'glömmer' handduken som ett försök att dölja det faktumet att de inte vill duscha. Detta skulle kunna vara en möjlig förklaring för även dessa respondenter. Maja, Sara och Alva använder alla omklädningsrummet men uppger att de inte duschar, delvis på grund av handduken. Larssons slutsats kan i synnerhet överensstämma med dessa elever då de anser sig vara sportiga

personer som uppskattar ämnet. Deras habitus stämmer i sådana fall bättre överens med deras identitet och självbild i ifall de delvis kan skylla på att de 'glömt' handduken.

Maja tror däremot att problemet i grundskolan kan ha berott på att man helt enkelt inte haft möjligheten att få med sig en handduk hemifrån på grund av bristande ekonomi. Då majoriteten av respondenterna kommer från en socioekonomisk bakgrund med goda eller mycket goda förutsättningar påverkar troligen inte den ekonomiska faktorn just denna studie.

7.3 Slutsatser

7.3.1 Vilka upplevelser och faktorer verkar korrelera inom elevtyp 1 respektive elevtyp 2?

Samtliga elever upplever att det sociala sammanhanget i omklädningsrummet är specifikt för just denna miljö. Man understryker att vissa sociala och symboliska kapital påverkar viljan att använda rummet för såväl ombyte som dusch.

Inom elevtyp 1 finns en gemensam uppfattning av 1) skolämnet idrott och hälsa som något positivt och av 2) att det fysiska omklädningsrummet i skolan är alltför exponerande. Inom elevtyp 2 finns inga korrelationer kring gemensamma upplevelser för samtliga respondenter. Utöver detta skiljer sig uppfattningarna inom båda grupperna (se *Bilaga 3*).

7.3.2 Vad för skillnad och korrelation finns mellan upplevelserna hos elevtyp 1 och 2?

När elevtyperna i sin helhet ställs mot varandra framkommer bara ett fåtal faktorer som går att jämföra grupperna mellan. Elevtyp 1 upplever det fysiska rummet som exponerande och bristfälligt i högre grad än elevtyp 2 och menar vidare att det vore bättre att schemalägga lektionen sist på dagen. Elevtyp 2 ser å andra sidan handduken som ett större hinder än vad elevtyp 1 verkar göra. Det verkar alltså gå att dra ett fåtal slutsatser kring upplevelser, faktorer och lösningar när vi jämför de båda grupperna. Om vi i stället ser till upplevelserna hos de enskilda individerna, blir fler mönster tydliga:

- Fyra av sex respondenter (fördelade jämnt över de två elevtyperna) undviker dusch och ombyte då de upplever nakenhet som onormalt i sammanhanget, men har inga problem med dusch eller ombyte i andra sammanhang.
- De elever som har större erfarenhet av idrottsverksamhet utanför skolan verkar i högre grad inte uppleva nakenhet i sig som ett problem.
- Kroppsideal upplevs spela en snarlikt stor roll för båda elevtyper

7.3.3 Vilka slutsatser kan vi sammanfattningsvis dra av detta?

I linje med tidigare forskning pekar studiens resultat på att många elever har en negativ upplevelse av, och relation till omklädningsrummet. Denna upplevelse grundar sig delvis i det sociala sammanhanget och vad som i detta upplevs som normalt eller inte. Utöver detta upplever många elever omklädningsrummet som en plats där den egna kroppen är exponerad och sårbar. Båda dessa faktorer påverkas av elevens habitus och erfarenhet av idrottsverksamhet utanför skolan.

Tidigare studier har pekat på ett samband mellan 1) hög frånvaro och låga betyg i skolämnet idrott och hälsa, 2) en negativ inställning till skolämnet idrott och hälsa samt 3) ett upplevt obehag kopplat till omklädningsrummet och omklädningsituationen. Resultaten i denna studie indikerar att det snarare är upplevelsen av normalitet i sammanhanget som dikterar användandet av rummet för ombyte och dusch. Även elever med höga betyg, hög närvaro och en positiv inställning till ämnet kan välja att inte använda rummet då det upplevs som onormalt i sammanhanget. Likväl kan elever med låga betyg, låg närvaro och en negativ inställning till ämnet välja att använda det.

Det verkar däremot finnas en korrelation mellan goda erfarenheter av idrottsverksamhet utanför skolan och en vilja att använda omklädningsrummet för ombyte, oavsett närvaro och betyg. Det går även att se ett samband mellan att ha blivit utsatt för kränkningar i grundskolans omklädningsrum och att i gymnasieålder fortsatt känna en ovilja inför att använda gemensamma rum. Detsamma verkar gälla för de som tidigare upplevt den egna kroppen som avvikande från det rådande kroppsidealet. Även dessa faktorer kan tolkas i relation till elevernas habitus och erfarenheter. Dessa individers handlingsmönster har alltså påverkats av deras tidigare upplevelser.

De direkta åtgärder som skulle kunna förbättra sammanhanget för samtliga elever är utifrån elevernas egna upplevelser följande:

- Mindre insyn till omklädningsrummet (genom exempelvis draperier vid dörrarna)
- Individuella, läsbara bås för både ombyte och dusch
- Extra tid innan/efter lektionerna i idrott och hälsa i schemat, alternativt senareläggande så att dessa lektioner alltid är sist på dagen
- Möjlighet att låna handdukar från skolan

De mer långsiktiga faktorerna som skulle kunna förbättra upplevelsen för samtliga elever verkar utifrån uppsatsförfattarnas analys vara:

- Tidigare delaktighet i idrottsverksamhet utanför skolan
- En normalisering av den nakna kroppen i det gemensamma utrymmet
- Fortsatt värdegrundsarbete i skolan för att motverka negativa normer (såsom kroppsideal och heteronormativitet) och kränkande behandling.

7.4 Metodkritik

Urvalet (som begränsats till elever vid en gymnasieskola i Stockholms innerstad) påverkar sannolikt resultatet då skolans elevunderlag och geografiska placering inte är representativt för skolor i Sverige gällande kulturell och socioekonomisk bakgrund. Därmed skulle en skola placerad i exempelvis en annan socioekonomisk kontext eller med annan geografisk placering kunna ge andra resultat. Utöver detta är även nämnvärt att studiens samtliga respondenter har någon form av erfarenhet av organiserad idrottsverksamhet utanför skolan (även de elever som utgör elevtyp 2). Resultat och slutsatser hade mycket väl kunnat få ett annorlunda utfall om elevtyp 2 utgjorts av elever utan någon som helst idrottsbakgrund. Endast en av de sex respondenterna i denna studie identifierar sig som pojke och använder pojkarnas omklädningsrum. Här hade en tydligare bild av skillnader och likheter mellan de könade omklädningsrummen troligtvis kommit fram om det fanns en mer jämn fördelning gällande könsidentitet.

Studien utgår från ett induktivt arbetssätt där uppsatsförfattarna formar slutsatser ur det empiriska materialet. Dessa är troligtvis något fläckade av tidigare uppfattningar om ämnet. Således kan analysarbetet ha påverkats om författarna omedvetet dragit slutsatser utifrån förgivettagna antaganden. Vidare är studiens överförbarhet i viss mån bristande (men detta är en form av kritik som går att rikta mot den kvalitativa metoden i sin helhet). Varje intervjusituation är unik och respondent och intervjuare skapar tillsammans materialet. På grund av urval och utformning kan inte dessa resultat generaliseras på någon population. En metodutveckling skulle därför kunna vara en *postpositivistisk* studie med både enkät och fördjupade intervjuer. På detta sätt skulle studien bibehålla sin fördjupade kunskap om hur individer uppfattar omklädningsrummet samtidigt som den kan leda till generaliserbara fynd.

En annan tänkbar metodförändring är att utforma studien kvantitativt och använda sig av ett tvåstegs klusterurval. Då kan exempelvis samtliga gymnasieskolor i Stockholms innerstad utgöra underlag och hela klasser slumpmässigt väljas ut för att besvara en enkät. Denna förändring kan ge mer generaliserbara resultat sett till populationen i stort, men däremot förloras då djupet och därmed eventuella förklaringar till fenomenet.

7.5 Förslag på vidare forskning

Utifrån de slutsatser som denna studie kunnat uppvisa anser uppsatsförfattarna, som ovan nämnt, att framtida kvantitativ forskning kring de faktorer som framkommit vore relevant. Genom att skapa kvantitativa och generaliserbara data utifrån det kvalitativa empiriska material som här redovisats kan dessa problem ses i en bredare kontext. Det vore därför fördelaktigt att utföra en studie över en större del av populationen, gärna med större bredd gällande socioekonomisk bakgrund och etnicitet.

Studier av antingen kvalitativ karaktär eller med komparativ metod kan även tjäna på att jämföra liknande upplevelser mellan elevgrupper utifrån exempelvis kön, sexualitet, etnicitet, geografiskt område, socioekonomisk grupp eller funktionsvariationer. Om samma faktorer återkommer oavsett dessa variabler kan det peka på vilka åtgärder som bör göras på ett övergripande plan i den svenska skolan för att ge alla elever möjligheten till likvärdig utbildning.

Käll- och litteraturförteckning

- Ambjörnsson, F. (2003). *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasetjejer*. Stockholm: Ordfront.
- Bejron, A. (2017, 29 augusti). Förbjuder mobiler i omklädningsrum. *SVT Nyheter Västernorrland*. 29 aug. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasternorrland/forbjuder-mobiler-i-omkladningsrum>
- Bengtsson, J. (2013). *Jag sa att jag älskade han men jag har redan sagt förlåt för det: ålder, genus och sexualitet i skolans tidigare år*. Linköpings universitet, Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A Social Critique of The Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1986): "The forms of capital". i Richardson, J. (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood. s. 241-258.
- Boverket (2023). *Segregationsbarometern*. Statistik från SCB. Hämtad 2 januari 2023 från <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/boendesegregation>
- Brandén, H. (2016). *Kritisk realism*. Linköping: Linköpings universitet. Institutionen för beteendevetenskap och lärande.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3 uppl). Stockholm: Liber.
- Bråkenhielm, G. (2008). *Ingen gympa för mig!: en undersökning av skälen till att elever inte deltar i ämnet idrott och hälsa*. Svensk idrottsforskning. 2008(17):2, s. 30–33.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Bäckström, Å. & Svärling, L. (2021, 6-10 september). *Sensory-affective and Social negotiations in the Changing Room* [Konferenspresentation]. European Conference on Educational Research (ECER), Geneva, Switzerland (online).
- Couturier, L.E., Chepko, S. & Coughlin, M. A. (2007). Whose Gym Is It? Gendered Perspectives on Middle and Secondary School Physical Education. *Physical Educator*, 64:3, s. 152–159.
- Danermark, B., Ekström, M. & Karlsson, J. C. (2018). *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Delegationen mot segregation (Delmos). (2021). *Segregation i Sverige - Årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling*. DELMOS 2021/334. <https://www.delmos.se/wp-content/uploads/2021/07/Segregation-i-Sverige.pdf>
- Foucault, M. (1987). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. Lund: Arkiv.
- Foucault, M. (2002). *Sexualitetens historia. Bd 1: Viljan att veta*. ([Ny utg.]). Göteborg: Daidalos.
- Fransson, G. (2006). *Att se varandra i handling: en jämförande studie av kommunikativa arenor och yrkesblivande för nyblivna fänrikar och lärare*. Stockholm: HLS förlag: Lärarhögskolan i Stockholm, Institutionen för undervisningsprocesser, kommunikation och lärande.
- Jemteliuss, F. (2022, 3 oktober) Här har skolan duschbås med lås – för elevernas trygghet. *SVT Nyheter Värmland*. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/varmland/har-har-skolan-duschbas-med-las-for-elevernas-trygghet>

Karlskoga kommun. (2022). *Snart har alla skolor i Karlskoga insynsskyddade duschbåsar i omklädningsrummen*. 5 sep. Hämtad 10 oktober 2022 från <https://www.karlskoga.se/arkiv/nyheter/nyheter/2022-09-05-snart-har-alla-skolor-i-karlskoga-insynsskyddade-duschbas-i-omkladningsrummen.html>

Larsson, H. (2005). Vad lär man sig på gympan? Elevers syn på idrott och hälsa i år 5. i Larsson, H. & Redelius, K. (red.) *Mellan nytta och nöje. Bilder av ämnet idrott och hälsa*. Stockholm: Idrottshögskolan i Stockholm.

Larsson, H. & Fagrell, B. (2010). *Föreställningar om kroppen: kropp och kroppslighet i pedagogisk praktik och teori*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Mordal Moen, K., Westlie, K., Bjørke, L. & Brattli, V. H. (2018). *Når ambisjon møter tradisjon: En nasjonal kartleggingsstudie av kroppsøvingfaget i grunnskolen (5.-10. trinn)* [When ambition meet traditions: A national survey physical education]. (Høgskolen i Innlandet Oppdragsrapport nr. 1 – 2018). Elverum: Høgskolen i Innlandet. Hämtad från <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2482450>.

Mordal Moen, K., Westlie, K. & Skille, E. Å. (2017). Nakenhet som allmenndanning. Garderobesituasjon og kroppsoving slik norske grunnskoleelever opplever det. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 101:1, 5–18.

Mulinari, D. (2005). Forskarens biografi och situerad kunskapsproduktion. i Lundqvist, Å., Davies, K. & Mulinari, D. (red.). *Att utmana vetandets gränser*. Malmö: Liber.

Nationalencyklopedin (2023). *Nationalencyklopedin, makt*. Hämtad 3 januari 2023 från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/makt>

Patel, R. & Davidsson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Phillips, L. & Winther Jørgensen, M. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie - Om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Robinson, K. H. (2012). Sexual Harassment in Schools: Issues of Identity and Power — Negotiating the Complexities, Contexts and Contradictions of This Everyday Practice. i Saltmarsh, S., Robinson, K. H., Davies, C. (red.). *Rethinking School Violence*. Palgrave Macmillan: London. s. 71-93.

Sandercock, G. R. H., Ogunleye, A. & Voss, C. (2016). Associations between showering behaviours following physical education, physical activity and fitness in English schoolchildren. *European Journal of Sport Science*, 16:1, 128–134.

Skolverket. (2009). *Rapport 326. Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier*. Skolverket: Stockholm.

Skolverket. (2010). *Rapport 341. Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv*. Skolverket: Stockholm.

Skolverket (2022). *Läroplan för gymnasieskolan - Lgy22. 2022 (1.uppl.)*. Skolverket.

Smith, A. & Sparkes, A. (2016). 1. INTRODUCTION. An introduction to qualitative research. i Smith & Sparkes (red.). *Routledge Handbook of Qualitative Research in Sport and Exercise*. Abingdon, Oxon: Routledge. s. 1-7.

Storr, R, Nicholas, L. Robinson, K & Davies, C. (2021). 'Game to play?': barriers and facilitators to sexuality and gender diverse young people's participation in sport and physical activity. *Sport, Education and Society*, 27:5, 604-617, DOI: 10.1080/13573322.2021.1897561

Säfvenbom R., Haugen T., Bulie M. (2014). Attitudes toward and motivation for PE. Who collects the benefits of the subject? *Physical Education and Sport Pedagogy*, 20, 1-18

Thomsson, H. (2010) *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vognsen, S. (2022, 7 oktober). Kamera hittad i omklädningsrum på skola: "Berörda elever har fått stöd". *P4 Kalmar*. <https://sverigesradio.se/artikel/kamera-hittad-i-omkladningsrum-pa-skola-berorda-elever-har-fatt-stod>

Wiker, M. (2017). "Det är live liksom" [Elektronisk resurs] *Elevers perspektiv på villkor och utmaningar i Idrott och Hälsa*. Diss. Karlstad: Karlstads universitet, 2017. Karlstad.

Bilaga 1: Intervjuguide

Introduktion

*Den här intervjun är en del i vårt uppsatsarbete, och vi kommer därför att utgå från våra övergripande frågeställningar och ställa frågor som kretsar kring dig som intervjudeltagare. De svar du ger oss kommer som du vet bara att användas till vårt uppsatsskrivande, och inget annat. Ditt deltagande i intervjun är helt frivilligt, och du bestämmer själv över din medverkan. Med andra ord kan du när som helst avbryta intervjun eller välja att inte svara på frågor som känns obekväma. Du kommer att förbli anonym med ett fingerat namn, men vissa detaljer kommer att nämnas om det är relevant för studien (t ex din ålder, om du har någon tidigare bakgrund i någon idrott osv). **Känns det här okej för dig?***

Intervjufrågor

Till dessa tillkommer även spontana följdfrågor och fördjupande frågor baserade på intervjudeltagarens svar.

Kan du berätta lite om dig själv innan vi börjar?

(Stödfrågor: Hur gammal är du? Vad använder du för pronomen? Vad går du för gymnasieprogram? Vad har du för hobbyer utanför skolan? Var är du uppvuxen någonstans? Vad arbetar dina föräldrar med?)

Tycker du om ämnet I&H i skolan?

(Stödfrågor: Hur upplever du själv dina prestationer i ämnet?)

Hur ser din närvaro/frånvaro ut i ämnet?

(Stödfrågor: Har det alltid varit så? Om nej: när ändrades det och varför?)

Hur ser dina betyg ut i ämnet?

(Stödfrågor: Har det alltid varit så? Om nej: när ändrades det och varför?)

Har du någon tidigare bakgrund i någon idrottsverksamhet utanför skolan?

(Stödfrågor: Om ja: vilken/vilka? Är du just nu aktiv i någon idrott? Om ja: vilken/vilka?)

Byter du om innan lektionerna i idrott och hälsa?

*(Stödfrågor: Om ja: Var byter du om isåfall? Om nej: deltar du trots att du inte är ombytt?
Om du byter om i ett omklädningsrum: vilket? Skulle du hellre byta om i ett annat? Påverkas
ditt mående när du byter om eller tänker på att byta om?)*

Vad tycker du om omklädningsrummet?

*(Stödfrågor: Vad tycker du om ingången till själva idrottshallen? Vad tycker du om insyn
från salen till omklädningsrummen? Finns det något i utformningen eller miljön som du
upplever som bättre eller sämre?)*

Duschar du efter idrottslektionerna?

*(Stödfrågor: Varför / Varför inte? Påverkas ditt mående när du ska duscha eller tänker på att
du ska duscha?)*

Vad tycker du om duscharna?

*(Stödfrågor: Finns det något som du gillar/ogillar speciellt? Finns det något i utformningen
eller miljön som underlättar att duscha - som duschdrapperier, duschbås eller något annat?)*

Upplever du att det finns några förväntningar eller normer kring hur du ska bete dig i skolan på grund av din könsidentitet eller könsuttryck?

*(Stödfrågor: Upplever du att de är likadana i omklädningsrummet jämfört med i andra
sammanhang i skolan? Finns det förväntningar eller normer kring hur man ska bete dig i
omklädningsrummet utifrån vilket omklädningsrum man använder? Påverkar de ditt mående
eller hur du beter dig?)*

Har du upplevt kränkningar eller diskriminering (som elaka kommentarer eller liknande mot dig eller någon annan) i omklädningsrummet?

Har du upplevt våld eller hot om våld i omklädningsrummet?

Påverkar det dig i valet att byta om i omklädningsrummet och/eller duschar att alla har mobiltelefoner med kameror?

(Stödfrågor: På vilket sätt?)

Nu har vi tolkat det som att dina upplevda känslor kring omklädningsrummet kretsar främst kring ____ och ____ . Stämmer det?

(Stödfrågor om negativa faktorer: Vad ser du själv som aktuella lösningar på de här problemen, om du hade möjligheten att ta beslut?

Stödfrågor om positiva faktorer: Vad tror du spelar mest roll för den positiva upplevelsen?)

Är det något mer du vill tillägga innan vi avslutar intervjun?

Efter avslutad intervju informeras respondenten om att den kan ta del av råmaterialet när transkriberingen är slutförd.

Bilaga 2: Förfrågan om deltagande i studie

Hej! Vi heter Leonardo och Razmus, och vi studerar vid Gymnastik- och Idrottshögskolan. Under höstterminen 2022 skriver vi en uppsats inom ämneslärarprogrammet med inriktning mot gymnasieskolan. Vi söker därför skolelever vid din skola för en intervju. Syftet med den här studien är att undersöka elevernas upplevelse av skolans omklädningsrum. Intervjun förväntas ta ungefär 40–60 minuter och kan genomföras antingen via videolänk eller vid ett fysiskt möte. Intervjuerna kommer spelas in. Därefter transkriberas materialet och video- eller ljudfiler förstörs. Alla deltagare i studien kommer att vara anonyma och dessutom ges möjligheten att läsa igenom materialet innan publicering. Du har rätt att få ta del av samtliga personuppgifter om dig som hanteras (*registerutdrag*). Du har även rätt att få dina uppgifter rättade vid fel. Du har även rätt att begära radering, begränsning eller invända mot behandling av personuppgifter. Fortsättningsvis har du rätt till *dataportabilitet*, dvs rätt att överföra personuppgifter från en personuppgiftsansvarig till en annan utan att hindras. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att behöva ange orsak.

Behöver du få felaktiga uppgifter rättade, komplettera med saknade uppgifter (*rättelse*) eller ångrar du ditt samtycke (*återkallelse*) kan du i första hand kontakta ansvarig student och/eller dennes handledare (*se kontaktuppgifter nedan*).

Är du inte nöjd med högskolans hantering av dina personuppgifter har du alltid rätt att lämna klagomål till Datainspektionen. Du når dem via e-post: datainspektionen@datainspektionen.se eller telefon 08-657 61 00.

Samtycke till att delta i studien

Jag har skriftligen informerats om studien och samtycker till att delta.

Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl.

Min underskrift nedan betyder att jag väljer att delta i studien och godkänner att Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande

.....

Ort och datum

Handledare

Josefin Englund, Fil. Dr. i historia, Lektor i utbildningsvetenskap
Institutionen för rörelse, kultur och samhälle

Författare

Leonardo Hiltunen Long

leonardo.long@student.gih.se

Razmus Vásquez

razmus.vasquez@student.gih.se

Bilaga 3: Komparativa tabeller

Elevtyp 1

	Sara	Olga	Hjalmar
Duschar inte eftersom...	det känns onormalt i sammanhanget	det känns onormalt i sammanhanget	det känns obehagligt att vara naken och exponerad
Duschar och byter om i andra sammanhang...	utan problem	utan problem	nästan aldrig och i vissa fall motvilligt
Uppskattar ämnet	Ja	Ja	Ja
Idrottar aktivt utanför skolan	Ja, och har stor erfarenhet av idrottsverksamhet	Ja, och har stor erfarenhet av idrottsverksamhet	Nej, men har viss erfarenhet av idrottsverksamhet
Kroppsideal spelar roll för...	andras upplevelse	både andras och den egna upplevelsen	[nämns ej]
Det fysiska rummet är för exponerande	Ja, och låsbara bås vore en lösning	Ja, och låsbara bås vore en lösning	Ja, och låsbara bås vore en lösning
Bra om lektionen är sist på dagen	Ja	[nämns ej]	Ja
Handduken ett problem	Ja	[nämns ej]	[nämns ej]
Observerat kränkningar i omklädningsrummet	Nej	Ja	Ja
Självt blivit utsatt i omklädningsrummet	Nej	Nej	Ja
Tidsbrist ett problem	[nämns ej]	Ja	[nämns ej]

Elevtyp 2

	Alva	Maja	Tilda
Duschar inte eftersom...	det känns onormalt i sammanhanget	det känns onormalt i sammanhanget	det känns obehagligt att vara naken och exponerad
Duschar och byter om i andra sammanhang...	utan problem	utan problem	aldrig
Uppskattar ämnet	Nej	Ja	Nej
Idrottar aktivt utanför skolan	Nej, men har viss erfarenhet av idrottsverksamhet	Ja, och har stor erfarenhet av idrottsverksamhet	Nej, men har viss erfarenhet av idrottsverksamhet
Kroppsideal spelar roll för...	[nämns ej]	både andras och den egna upplevelsen	både andras och den egna upplevelsen
Det fysiska rummet är för exponerande	Nej, däremot är insynen ett problem	Nej, för draperierna fyller sin funktion, däremot är insynen ett problem	Ja, och lösbara bås vore en lösning
Bra om lektionen är sist på dagen	Ja	[nämns ej]	[nämns ej]
Handduken ett problem	Ja	Ja	[nämns ej]
Observerat kränkningar i omklädningsrummet	Nej	Ja	Ja
Själv blivit utsatt i omklädningsrummet	Nej	Nej	Ja
Tidsbrist ett problem	[nämns ej]	Ja	[nämns ej]